

Spokojenost českých rodin s finanční podporou poskytovanou státem

Bc. Lucie Kozáková, DiS.

Diplomová práce
2018

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Lucie Kozáková, DiS.**

Osobní číslo: **H150139**

Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Spokojenost českých rodin s finanční podporou poskytovanou státem**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů z oblasti rodiny, rodičovství, rodinné politiky a systému sociálního zabezpečení.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvantitativního výzkumu pomocí dotazníku.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BŘEZKÁ, Naděžda; BURDOVÁ, Eva; VRÁNOVÁ, Lucie. Státní sociální podpora: s komentářem a příklady. Praha: ANAG. 2005. 213 s. ISBN 80-7263-288-4.

MOŽNÝ, I.: Rodina a společnost. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006, ISBN 80-86429-58-X.

KREBS, Vojtěch. Sociální politika. Praha: ASPI, ISBN 978-80-7357-585-4.

JEŘÁBEK, Hynek. Úvod do sociologického výzkumu. Praha: Karolinum, 1992. 162 s. ISBN 80-70662-5.

PUNCH, KEITH, F. Základy kvantitativního šetření. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-381-9.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Irena Balaban Cakirpaloglu, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce: **1. prosince 2017**

Termín odevzdání diplomové práce: **20. dubna 2018**

Ve Zlíně dne 1. prosince 2017

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

L.S.

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 20.3.2018

David Kuzelová

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydávalečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výtisky, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá problematikou spokojenosti českých rodin s finanční podporou poskytovanou státem. Práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou. Teoretická část je rozdělena do tří kapitol. První kapitola se věnuje rodině, popisuje funkce rodiny, postoje mladých lidí k rodičovství. Druhá kapitola se zabývá rodinnou politikou, cíli a nástroji rodinné politiky, popisujeme zde, jaké jsou pracovněprávní opatření v těhotenství a mateřství. Poslední kapitola se věnuje systému sociálního zabezpečení, popisujeme zde dávky ze systému nemocenského pojištění a dávky ze systému sociální podpory, které se týkají rodiny. Na základě teoretických východisek předkládá diplomová práce praktickou část založenou na kvantitativně orientovaném výzkumu realizovaném prostřednictvím dotazníkového šetření. Cílem práce je zjistit informovanost českých rodin o jejich nároku na příspěvky od státu a jejich spokojenost s nimi.

Klíčová slova: rodina, rodičovství, rodinná politika, podpora rodiny, sociální zabezpečení, nemocenské pojištění, sociální podpora

ABSTRACT

This diploma thesis focuses on the issue of satisfaction of Czech families with financial support provided by the state. The thesis is divided into theoretical part and practical part. The theoretical part is divided into three chapters. The first chapter is about family. It describes the functions of family and the attitudes of young people to parenthood. The second chapter deals with family policy, goals and tools of family policy and describes what labour law measures are in pregnancy and maternity. The last chapter deals with the social security system, we describe social benefits of the sickness insurance system and social benefits of the social support system, related to the family. Based on the theoretical background, the diploma thesis presents a practical part of the thesis, based on the quantitative research carried out by means of a questionnaire survey. The aim of the thesis is to find

out about the Czech families' awareness of their entitlement to state social support and their satisfaction with it.

Keywords: family, parenting, family policy, family support, social security, sickness insurance, social support

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Mgr. Ireně Balaban Cakirpaloglu, Ph.D. za cenné rady, připomínky, vstřícný přístup a odborné vedení při zpracování diplomové práce. Rovněž děkuji všem, kteří mi poskytli informace a podmínky pro realizaci výzkumu. Dále bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům, kteří mě podporovali během celého studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	2
I TEORETICKÁ ČÁST	3
1 RODINA	4
1.1 FUNKCE RODINY	6
1.2 RODIČOVSTVÍ.....	8
1.3 POSTOJE MLADÝCH LIDÍ K RODIČOVSTVÍ	10
2 RODINNÁ POLITIKA	12
2.1 LEGISLATIVNÍ VYMEZENÍ RODINNÉ POLITIKY.....	14
2.2 CÍLE A NÁSTROJE RODINNÉ POLITIKY.....	16
2.3 PODPORA RODINY – PRACOVNĚPRÁVNÍ OPATŘENÍ V TĚHOTENSTVÍ A MATEŘSTVÍ.....	18
3 SYSTÉM SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ – PODPORA RODIN	21
3.1 FINANČNÍ PODPORA RODIN Z HLEDISKA DANÍ	23
3.2 DÁVKY ZE SYSTÉMU NEMOCENSKÉHO POJIŠTĚNÍ TÝKAJÍCÍ SE RODINY.....	25
3.3 DÁVKY ZE SYSTÉMU SOCIÁLNÍ PODPORY TÝKAJÍCÍ SE RODINY	28
II PRAKTICKÁ ČÁST	31
4 DESIGN VÝZKUMU	32
4.1 STANOVENÍ HYPOTÉZ	33
4.2 VÝZKUMNÁ METODA.....	33
4.3 PŘEDVÝZKUM.....	34
4.4 REALIZACE VÝZKUMU	34
5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT	36
5.1 ZÁKLADNÍ SOCIODEMOGRAFICKÉ ÚDAJE	36
5.2 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	40
5.3 STATISTICKÉ ZPRACOVÁNÍ HYPOTÉZ	53
6 SHRUTÍ VÝZKUMU	60
ZÁVĚR	62
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	64
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	67
SEZNAM GRAFŮ	68
SEZNAM TABULEK	69
SEZNAM PŘÍLOH	70

ÚVOD

V dnešní poměrně složité a velmi uspěchané době, je stále více důležité brát v potaz důležitost rodiny. Rodina díky svým funkcím zajišťuje zabezpečení svých členů a zároveň zabezpečuje reprodukci obyvatelstva. Jednou z hlavních a nenahraditelných funkcí rodiny je biologicko-reprodukční funkce. Právě tato funkce nabývá v současné době na významu, jelikož zatím stále neexistuje instituce či mechanismus, který by tuto funkci rodiny dokázal nahradit. Reprodukční funkce je významná také z hlediska jejího vlivu na rodinný život, neboť s sebou nese zároveň přechod k rodičovství.

V poslední době se potýkáme s problémem stárnutí populace a nízkou porodností. Stále více rodin má pouze jednoho nebo dokonce žádného potomka hlavně kvůli ekonomické situaci. Proto je velmi důležité, aby stát více podporoval rodiny s dětmi. Podpora rodičovství ze strany státu je velmi důležitou součástí sociální politiky státu. Jednou z forem podpory rodiny, rodičovství a mateřství je přímý finanční příspěvek ve formě peněžité podpory v mateřství, která společně s dávkami z nemocenského pojištění a vyrovnávacím příspěvkem v těhotenství a mateřství a dávkami státní sociální podpory, jako je například porodné, prochází v posledních letech mnohými změnami.

Cílem této práce je zjistit informovanost českých rodin o jejich nároku na příspěvky od státu a jejich spokojenost s nimi. Zda rodiny vědí, jaké příspěvky existují a zda na ně mají nárok. Předpokladem pro rodičovství by měla být rodina, proto tuto práci zahájíme vysvětlením pojmu rodina a následně si popíšeme funkce rodiny a zaměříme se na postoje mladých lidí k rodičovství. Druhá kapitola se specifikuje na rodinnou politiku, zaměříme se zde na legislativní vymezení rodinné politiky, cíle a nástroje rodinné politiky, a nakonec se zde věnujeme pracovněprávnímu opatření v těhotenství a mateřství. Na závěr v poslední kapitole popisujeme systém sociálního zabezpečení, finanční podporu rodin z hlediska daní, dávky ze systému nemocenského pojištění a státní sociální podpory týkající se rodiny. Empirická část pak prezentuje výsledky kvantitativně orientovaného výzkumu realizovaného prostřednictvím dotazníkového šetření. Mapuje současný stav dané problematiky a zjišťuje, jaká je informovanost mladých rodin o jejich nároku na příspěvky od státu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Každý z nás si pod pojmem rodina představí něco jiného. Každý jedinec si ze své původní rodiny odnáší jiné zkušenosti a návyky, které dále předává do dalších sociálních skupin a samozřejmě také do své vlastní budoucí rodiny. Rodina se řadí mezi základní instituci, která má nenahraditelný vliv na výchovu a rozvoj osobnosti jedince. Rodina dává člověku pocit, že někam patří. Proto je oblast rodinné politiky důležitou součástí politiky každého moderního státu.

A právě rodinou se budeme zabývat v této kapitole. Popíšeme si různé definice rodiny, vymežíme si funkce rodiny, vysvětlíme si, co znamená rodičovství a jaké jsou postoje mladých lidí k rodičovství.

Rodina je první přirozené prostředí, do kterého se jedinec narodí, poskytuje mu základní pocit bezpečí, opory a jistoty. Matoušek (1997, s. 9) uvádí, že „model rodiny tvořené rodiči, jejich dětmi, případně prarodiči vykazuje neobyčejnou stabilitu ve všech epochách vývoje lidstva a ve všech známých současných společnostech. Prakticky neexistuje žádný typ společnosti, který by se neopíral o rodinu jako o svůj základní článek.“

Definovat přesně rodinu je velmi obtížné, protože existuje velmi mnoho jejích podob a variant. Dunovský (1999, s. 136) rodinu definuje jako malou primární společenskou skupinu, která je založená na svazku muže a ženy, na pokrevním vztahu rodičů a dětí nebo vztahu jej substituujícím, na společné domácnosti, kde její členové plní společensky uznávané role, které vyplývají z jejich soužití. Rodina plní souhrn funkcí, jež podmiňují její existenci a dávají tomuto společenství vlastní význam ve vztahu k jedincům i k celé společnosti.

Matějček (1994, s. 16) ve své knize píše stručnou poučku: „Dítě za své rodiče přijímá ty, kdo se k němu mateřsky a otcovsky chovají a je pro ně zcela nepodstatné, zdali tihle „jeho“ lidé na to mají či nemají potvrzení z porodnice.“

V širším pojetí se za rodinu považují i lidé, na základě vzájemné náklonnosti. V některé fázi vývoje rodina spolu sdílí společnou domácnost. Toto pojetí se začíná rozšiřovat v USA a některých státech EU. V užším pojetí je rodina skupina lidí, která je vzájemně spojena pokrevním příbuzenstvím nebo právními svazky, což je např. sňatek, adopce. (Matoušek 2003, s. 187)

Dlouhá staletí měla rodina stabilní vícegenerační podobu a byla především ekonomickou jednotkou. Rodinné chování respektovalo křesťanskou manželskou morálku a bylo tedy chápáno jako nerozlučitelný svazek muže a ženy, kdy smyslem takového svazku bylo plození dětí. (Krebs 2015, s. 382)

Podle Krebse (2015, s. 381) je rodina nejstarší a základní sociální jednotka společnosti. Proto je ve velké části států předmětem zvláštní podpory prostřednictvím opatření rodinné politiky, která je součástí sociální politiky státu. Za rodinu se považují společně bydlící a hospodařící manželé nebo partneři s dítětem nebo dětmi nebo jeden z rodičů s dítětem nebo dětmi.

Rodina je jedním z nejdůležitějších prostředí pro vytváření socializace jedince, intimity a sociální podpory. Právě v rodině se od narození u jedince utváří osobnost. Nejvíce jedince ovlivňuje tzv. nukleární rodina. „Je to individualistická, dezintegrovaná a především městská rodina, která vznikla jako důsledek upadajícího vlivu tradičního systému příbuzenství. Tvořena je rodiči a dětmi.“ (Jandourek 2007, s. 288)

Podle Národní zprávy o rodině (MPSV 2004, s. 9) je rodina chápána jako sociální celek spojený na základě příbuzenské mezigenerační vazby, který je vlastně neměnnou sociální institucí sociálně uznávanou a existující v každém kulturním prostředí.

Model rodiny tvořené rodiči, jejich dětmi, případně prarodiči vykazuje neobyčejnou stabilitu ve všech epochách vývoje lidstva a ve všech známých současných společnostech. Prakticky neexistuje žádný typ společnosti, který by se neopíral o rodinu jako o svůj základní článek. (Matoušek 2003, s. 9)

1.1 Funkce rodiny

Funkce rodiny je nenahraditelná, protože v rodině dochází k výchově narozených dětí a připravuje je na budoucí život. Společnost by měla mít zájem na tom, aby se mladá generace, která vyrůstá v jednotlivých rodinách, vyvíjela žádoucím způsobem, měla by proto vytvářet předpoklady, aby rodina měla pro svůj rozvoj odpovídající podmínky.

Podle Krause a Poláčkové (2001, s. 79) „Rodina ve svém souhrnu zajišťuje mnoho činností – zabezpečuje své členy hmotně, pečuje o zdraví, výživu a kulturní dědictví, všetěpuje jim morální postoje, ovlivňuje je, usměrňuje, chrání a podporuje. Rodina plní určité role i ve vztahu ke společnosti – je to především reprodukce obyvatelstva, a to jak reprodukce biologická, tak i kulturní.“

Rodina jako základní buňka společnosti je důležitá pro vývoj jedince i celé společnosti. Má také důležité funkce, které musí plnit. Podle Dunovského (1999, s. 92) se jedná o funkce:

- Biologicko-reprodukční funkce
- Ekonomicko-zabezpečovací funkce
- Emocionální funkce
- Socializačně výchovná funkce

Biologicko-reprodukční funkce zajišťuje reprodukci lidské populace. Někdy ji také najdeme pod názvem Sexuální funkce, kdy naznačuje oddělení sexuálních aktivit „pro radost“ od sexuálních aktivit „pro reprodukci“. Tato funkce se však může uplatnit i mimo rodinu, ale teprve v rodině nabývá svůj plný význam. Nejde jen o to, přivést na svět dítě, ale také mu zabezpečit potřebné podmínky pro život a jeho další vývoj. (Dunovský 1999, s. 92) Tato funkce má význam pro společnost jako celek, ale také pro jedince, kteří rodinu tvoří. Společnost pro svůj úspěšný rozvoj potřebuje stabilní reprodukční základnu. Bohužel v posledních letech byly zaznamenávány spíše klesající tendence v porodnosti. (Kraus 2008, s. 81)

Hlavní význam Ekonomicko-zabezpečovací funkce je zajištění stravy a materiálních statků pro všechny členy rodiny. (MPSV 2004, s. 10) Někdy může dojít k poruše ekonomické funkce, která se projevuje hmotným nedostatkem rodiny, což v současnosti může být důsledkem nezaměstnanosti nebo zvyšování nákladů. (Kraus, Poláčková 2001, s. 80)

Emocionální funkce je pro rodinu zásadní a nenahraditelná. Žádná jiná instituce nedokáže vytvořit podobné, a tak potřebné citové zázemí, pocit lásky, bezpečí a jistoty jako rodina a tak podstata a smysl nemohou být nikdy proměněny. (Kraus 2008, s. 83)

Podle Matějčka (1994, s. 196) „Při trvalém neuspokojování potřeby lásky, pozornosti a uznání ze strany rodičů vůči dítěti může u něho dojít k psychické deprivaci. Ta se pak může projevit v destruktivním chování vůči všemu hodnotově odlišnému, neschopnosti spolupráce či slabé vůli jedince.“

Socializačně-výchovná funkce se zabývá kvalitní péčí o dítě, jeho výchovou, porozuměním jeho vývoji, potřebám a požadavkům. Je nutné tedy tohle všechno včas a náležitým způsobem uspokojovat a rozvíjet všechny jeho schopnosti a síly. Přitom bychom vždy měli prosazovat jeho nejlepší zájem a prospěch, ochraňovat jej před nežádoucími situacemi a učit ho, aby bylo samo schopno jim čelit a vypořádat se s nimi. (Dunovský 1999, s. 93)

Ústřední úlohou socializačního procesu v rodině zůstává příprava dětí a mladistvých na vstup do praktického života. (Kraus 2008, s. 80)

Kromě uvedených funkcí umožňuje rodina dle Matouška (1997, s. 72) každému jejímu členu také to, „aby v ní nalézal oporu, ztotožňoval se s ní, zároveň mu dává svobodu k tomu, aby si budoval a zachovával svou osobní odlišnost. Život v rodině se pohybuje mezi pólem sdílení a pólem osobního soukromí.“

1.2 Rodičovství

Již Jan Amos Komenský konstatoval, že i nejobyčejnější řemeslo se člověk učí a postupně se připravuje na jeho výkon, kdežto pro rodičovství většinou žádné vzdělání nemá. Všichni v sobě máme zakořeněny pouze vzory našich rodičů neboli vychovatelů a jsme ovlivněni postoji, jaké k rodičovství zaujímá společnost, v níž žijeme. (Labusová 2008, <http://www.evalabusova.cz/clanky/rodicovstvi.php>)

Jestliže se člověk rozhodne pro mateřství, musí počítat s tím, že je to závazek na celý život. Pořídí-li si tedy dítě, ví, že již něco nebude nikdy stejné jako dřív, něčeho se musí vzdát, aby mohl přijmout nové.

Přechod k rodičovství je přechod nezrušitelný. Na rozdíl od volby školy, profese nebo partnera, kdy své rozhodnutí můžeme změnit, ale jakmile se rozhodneme stát se rodičem, změna již není možná – dítě se nedá vzít zpět anebo vyměnit za jiné. Studie dokázaly, že vyjednávání partnerů o rozhodnutí k rodičovství se téměř výlučně orientuje na konflikt mezi mateřstvím a kariérou ženy. Hlavně pro ženu, jakožto potencionální matku, je nezrušitelnost rodičovství velice klíčová, neboť se jí může jevit jako překážka v kariérním růstu. Proto se tedy stále více žen rozhoduje mít jedno, tzv. statusové dítě – jakýsi kompromis, který umožňuje ženě zachovat profesní roli, aniž by jí byl obětován status matky. (Možný, 1999, s. 131)

Rodičovství je jednou z nejdůležitějších událostí v lidském životě a v dnešní již pokročilé době bývá většinou plánované. Díky antikoncepci si ženy mohou rozhodovat o svém těhotenství, mohou se rozhodnout kdy a kolik budou mít děti. Téměř každý člověk se chce jednou stát rodičem, ale není to jednoduchý úkol. V dnešní době má velký vliv na rodičovství ekonomická situace. V případě mateřství musí žena na nějaký čas opustit své zaměstnání, což většinou znamená snížení příjmů rodinného rozpočtu.

Podle Palonciové bylo rodičovství dříve vázáno na sňatek, dnes už to ale takhle není. V dnešní době mladí lidé zastávají názor, že dítě nemusí za každou cenu vyrůstat v úplné rodině, může ho vychovávat pouze jeden rodič, a to stejně dobře jako by ho vychovávali společně. (2003, s. 13)

Vágnerová (2000, s. 348) ve své knize uvádí, že rodičovská role je ovlivněna různými faktory. Jedná se např. o aktuální sociální standart a společenské očekávání, které sice vychází z tradice, ale v průběhu vývoje společnosti se mění. Důležité jsou zkušenosti obou

partnerů s rodičovským chováním z dětství, hodnotovým systémem své rodiny, jejími normami a postoji k rodičovství. A také jaký postoj zastávají oba partneři k rodičovství, jaké mají představy, jak by se měli jako rodiče chovat a co by měli a neměli dělat.

Všichni lidé nemají pro to stát se rodičem stejné předpoklady. Dispozice k rodičovství je dána biologicky, ale i psychosociálně. Pro rodiče je velmi důležitá zkušenost z orientační rodiny, která může ovlivňovat potřebu mít vlastní děti, tak i způsob naplnění rodičovské role.

Jakmile se člověk stane rodičem, jsou na něj kladeny vysoké nároky a úkoly, které musí vůči svým dětem plnit. Tato povinnost s sebou přináší jistou rodičovskou autonomii, tedy určitou svobodu a samostatnost každého rodiče při výchově svých dětí. Rozlišujeme dvě základní koncepce rodičovské autonomie, a to koncepci tradiční a liberální.

Tradiční koncepce rodičovství dává rodičům právo a povinnost přenášet na své děti jejich hodnotový systém a představu o správném životě. Rodiče si mohou volit takové prostředky, které sami považují za nejlepší, a rovněž mohou omezovat možnosti dítěte seznamovat se s hodnotami společnosti, se kterými nesouhlasí nebo ty, které neschvalují.

Liberální koncepce naopak předpokládá, že rodiče nebudou své dítě ve volbě hodnot a při vytváření představy dobrého života nijak ovlivňovat, nechávají tedy pouze na něm, ať si samo vybere, co bude pro jeho život dle jeho názoru nejlepší. Rodiče pak dítě pouze chrání před vlivy, které by mu volný výběr omezovaly. (Macleod 1997 in Možný 2006, s. 152-153)

1.3 Postoje mladých lidí k rodičovství

Postoje k rodičovství, stejně tak jako další postoje získáváme v průběhu celého života prostřednictvím osobních zkušeností nebo zprostředkovaně sociálním učením.

„Mnohá očekávání mladých rodičů jsou po narození dítěte v ostrém rozporu s realitou všedního dne.“ (Lacinová a Rajmic, 2002 s. 8)

V dnešní době mladí lidé odkládají založení rodiny na pozdější dobu na rozdíl od generace svých rodičů. Takové rozhodnutí o budoucím směru života mladých lidí hodně ovlivňují především větší možnosti jejich seberealizace v oblasti vzdělávání, cestování a pracovního uplatnění. S tím také souvisí zaměstnání mladých lidí, které vyžaduje plné pracovní nasazení bez ohledu na rozvrh a délku času, který v něm tráví. Dalším faktorem, který mladí lidé těžko překonávají, je finanční náročnost bydlení. Náklady na pořízení vlastního bydlení jsou většinou velmi vysoké a představují tak velkou zátěž pro rozpočet mladé rodiny. I přesto, že mladé generace pohlíží pozitivně na hodnoty manželství a rodičovství, vedou tyto faktory ke snižování sňatečnosti, odkladu založení rodiny, preferování profesního vzrůstu a k růstu počtu nesezdaných soužití. Důsledkem je tedy nízká porodnost a stárnutí populace. (Národní koncepce podpory rodin s dětmi, s. 9)

Navíc v současné době je běžně dostupná antikoncepce, která je spolehlivá a pro většinu lidí morálně přijatelná. Díky ní si můžeme sami určit kdy a kolik potomků si pořídíme. Dá se tedy říci, že počet dětí a jejich věkový rozestup závisí na vědomém rozhodnutí páru. (Koucká, 2017 s. 164)

Negativní dopad na založení rodiny často mívá tlak okolí, to znamená vlastních rodičů, tchánů, dalších příbuzných a přátel. Může dojít i k odporu, to si však manipulující nevědomují. (Koucká 2017, s. 166)

Šulová (2011, s. 439) ve své publikaci popsala trendy současné české rodiny:

- krátké trvání vztahů
- preference soužití mimo manželství
- odklad uzavření manželství a založení rodiny na neurčito
- tolerance dvoukariérové rodiny
- novodobé chápání mužské a ženské úlohy v rodině

- zvýšená orientovanost na individuální svobodu
- odpojení sexuality od rodičovství

Všechny tyto faktory způsobují to, že mladí lidé se rozhodnou odsunout vstup do manželství nebo založit rodinu.

2 RODINNÁ POLITIKA

Rodinná politika je součástí širšího systému sociální politiky a zaměřuje se hlavně na pomoc rodině v období mateřství, rodičovství, ale také na pomoc při výchově a výživě dětí v rodině nebo při ztrátě živitele, při vyšší míře zobečnění by tedy měla směřovat ke zmírnění nákladů rodiny v souvislosti s výchovou dětí. Úkolem rodinné politiky je ale také působit ve smyslu nepřímém – tedy např. podporovat ženy po návratu z mateřské a rodičovské dovolené, vytvářet příznivé podmínky pro možnost zaměstnávání žen na zkrácené pracovní úvazky apod.

Rodinná politika se nezabývá jen podporou rodin, ale i jejím vývojem nebo problémy, které se vyskytují spolu s rodinou v oblasti sociologie nebo psychologie.

V odborné literatuře se můžeme setkat s mnoha různými definicemi rodinné politiky. Podle Kuchařové (2006, s. 237) je rodinná politika „souhrn opatření vlády a vládou podporovaných dalších subjektů ve prospěch rodin a také jednotlivců při plnění jejich rodinných, zejména rodičovských rolí a ve prospěch zdravého vývoje dětí a jejich společenského začlenění. Rodinná politika má dát perspektivu rodičovství, ochraňovat zájmy a zabezpečit práva dětí, rodičů a prarodičů.“

Podle Kocourkové (2008, s. 243-245) do téměř 90. let byla rodinné politice v České republice věnována minimální pozornost a posledních 15 let vývoje podpory rodin charakterizuje jako nestabilní, která je zaměřená hlavně na podporu rodin s nízkými příjmy. Rodinná politika se vyznačuje tím, že dává přednost individuální rodičovské péči před jinými formami péče o dítě. V České republice je nejdelší mateřská a rodičovská dovolená oproti jiným státům, během této doby je poskytována spíše průměrná finanční kompenzace.

Rodinná politika ve své podstatě představuje souhrn aktivit a opatření, které mají sloužit k podpoře rodin. Jedná se o politiku průřezovou, která zasahuje do různých veřejných oblastí života společnosti, což je např. školství, zdravotnictví, bydlení, trh práce, infrastruktura. Zasahuje ale i do oblasti velmi soukromé a musí tedy respektovat autonomii a schopnost rodin se samostatně rozhodovat. Rodinná politika nezasahuje do vnitřního života rodin, nepřebírá jejich role, ale soustřeďuje se na podporu rodin ve výkonu jejich přirozených funkcí. (MPSV, 2008 s.7, https://www.mpsv.cz/files/clanky/6778/Rodinna_politika.pdf)

Valentová (2006 s. 167) ve své publikaci uvádí, že jednou z tolerovaných současných sociálních států je také dosažení harmonizace práce a rodiny. Podle této autorky je

za rodinnou politiku považován „souhrn všech intervencí státu, které se přímo či nepřímo týkají rodinného a pracovního života jedinců a vytvářejí prostředí pro balancování těchto dvou sfér.“

Můžeme určit tři systémy rodinných politik, které představují: liberální systém, konzervativní systém a univerzalistický systém.

Liberální systém předpokládá hlavně zodpovědnost jedince za jeho rozhodnutí a garantuje tak státní podporu pouze rodinám s nejnižšími příjmy, které se nacházejí na hranici chudoby. Role státu je v tomto systému významně doplněna aktivitami nestátních subjektů.

Konzervativní (sociálně tržní) systém vychází z předpokladu, že sociální potřeby rodiny by měly být uspokojeny především na základě pracovních výkonů a zásluh. Státní podpora je pak poskytována i na základě testování příjmů rodin. Je zde také zohledňována společensky uznaná minimální úroveň jednotlivých potřeb rodin, která nemusí být vždy totožná s hranicí sociálního životního minima, ale může jej různě překračovat. Vedle státu je zde vytvářen i dostatečný prostor pro působení nestátních subjektů.

Univerzalistický systém velmi často zahrnuje státní podporu převážně většiny rodin nezávisle na tom, zda jsou sociálně potřebné. Je založen na značném rozsahu redistribuce s dominantní úlohou státu a potlačení nebo až úplném omezení nestátních subjektů v podpoře rodin.

Námi uvedené tři systémy podpory rodin představují pouze modelové situace. Pro rodinnou politiku je typická kombinace prvků více než jednoho systému, přičemž pro její charakteristiku je rozhodující, které systémové součásti jsou v rodinné politice státu dominantní. (Krebs, 2015 s. 385-386)

Národní zpráva o rodině (MPSV, 2004 s. 13) nám uvádí čtyři modely rodinné politiky: německý model, francouzský model, anglosaský model a skandinávský model. Pro Českou republiku je typický německý model rodinné politiky, který je značně štedrý vůči rodině zejména v sociální a daňové sféře. Tento model se zaměřuje na institucionální podporu rodin jako celku, klade důraz na dostatečné zajištění podmínek volby mezi prací v rodině a prací v zaměstnání. Výše rodinných dávek nám umožňuje bez větších problémů individuální domácí péči v rodině, zajišťuje také možnost skloubit rodinné a pracovní role. Tento systém přitom preferuje tradiční formu rodiny.

2.1 Legislativní vymezení rodinné politiky

Tvorbou celkové koncepce rodinné politiky se zabývá Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, které k tomuto účelu vytvořilo v rámci své organizační struktury odbor rodinné politiky a sociální práce. Tento odbor je složen ze dvou útvarů a to: oddělení sociálněprávní ochrany dětí a oddělení rodinné politiky. V oblasti podpory rodin se setkávají také kompetence Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (MŠMT), Ministerstva financí České republiky nebo Ministerstva zdravotnictví České republiky. Rodinná politika je také řešena na úrovni krajů a obcí, kde většinou spadá do kompetence odborů sociálních věcí a zdravotnictví.

Současná situace institucionálního zabezpečení je spíše neuspokojivá a odráží nízkou pozornost věnovanou ve veřejné sféře rodině. Opatření rodinné politiky se spíše specifikují na oblast finanční podpory, zatímco další nástroje nefinanční povahy stojí stranou. Je také nízký nebo žádný důraz věnovaný ve většině centrálních úřadů včetně resortních ministerstev problematice podpory rodin. (Národní zpráva o rodině 2004, s. 18)

Nejvýznamnějším dokumentem, který se zabývá rodinnou politikou v České republice je Zákon o rodině č. 91/1998 Sb. Tento zákon se skládá ze tří částí. První část se věnuje manželství, jeho vzniku, neplatnosti manželství, vztahy mezi manžely a také zde popisuje rozvod manželů. Ve druhé části se zákon zabývá vztahy mezi rodiči a dětmi. Tato část se skládá z pěti hlav, které se věnují rodičovské zodpovědnosti, sociálně právní ochraně dětí, určení rodičovství, osvojení, poručenství a opatrovnictví. Poslední část zákona se zabývá výživným, tedy vyživovací povinností rodičů k dětem.

K dalším významným zákonným normám, které vymezují práva a povinnosti spadající do oblasti rodiny patří Usnesení č.2/1993 Sb. - Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Trestní zákoník zaručuje právní ochranu rodiny vymezením skutečnosti, které jsou považovány za trestné činy, jedná se například o trestné činy proti rodině a dětem. V zákoně č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, v § 143-151, je upraven institut společného jmění manželů, který vzniká uzavřením manželství a upravuje majetkové vztahy po dobu trvání manželství.

Rodinnou problematikou se dále zabývají zákony (ve znění pozdějších předpisů):

- zákon č. 589/1992 Sb., o sociálním zabezpečení,
- zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění,
- zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře,
- zákon č. 111/2006 Sb., o životním a existenčním minimu,
- zákon č. 586/1992 Sb., o dani z příjmu.

2.2 Cíle a nástroje rodinné politiky

Rodinná politika se může věnovat více cílům, které se vztahují k rodině jako celku, ale zaměřuje se také na jednotlivé skupiny rodin, které mají určité potřeby nebo trpí zvláštním zatížením. V podstatě je hlavním cílem rodinné politiky zmírňování narůstajících nákladů rodin při opatrování mladé generace. (Krebs, 2015 s. 385)

Podle národní koncepce české rodinné politiky (MPSV, 2005 s. 9) je základním cílem rodinné politiky „vytvořit všestranně příznivější společenské klima a podmínky pro rodinu, umožňující lidem realizovat vlastní životní strategie v naplňování partnerských a rodičovských plánů. Respektovat přitom diferencované zájmy a potřeby různých rodinných typů a členů rodin.“

K obecným cílům rodinné politiky patří:

- Vytváření podmínek pro fungování rodin a všestranně je podporovat.
- Posilovat vědomí rodinných hodnot a vlastní odpovědnost za její funkčnost a stabilitu hlavně u dnešních mladých generací.
- Podporovat ekonomickou a sociální suverenitu rodin a rodinných příslušníků na trhu práce pomocí daňového systému a systému sociálního zabezpečení.
- Rozvíjet rodinnou politiku jako dlouhodobou celospolečenskou aktivitu řízenou veřejnou správou za účasti občanského sektoru, komerčního sektoru odborníků, médií a široké veřejnosti.

Rodinná politika by měla fungovat tak, aby rodiny mohly mít tolik dětí, kolik si přejí a v době, kterou si zvolí. Měla by minimalizovat handicapy dětí, které vyrůstají v ekonomicky a sociálně oslabených nebo neúplných rodinách, tak aby měly stejné šance na vzdělání, uplatnění na trhu práce a ve společnosti jako děti, které vyrůstají v ekonomicky i sociálně silných rodinách. Dalším cílem rodinné politiky je vytvářet vhodné podmínky pro skloubení nároků trhu práce s nároky na péči o nezaopatřené děti. (MPSV 2005, s. 9)

Cíle rodinné politiky úzce souvisí s cílem populační (natalitní) politiky, která se snaží ovlivnit reprodukční chování obyvatelstva. Smyslem rodinné politiky z pohledu společnosti je zajišťování „lidských zdrojů“ pro budoucnost. (Knausová 2007, s. 59)

Aby mohly být cíle rodinné politiky dosaženy, musí být použity nástroje, a to především přímé peněžní transakce nebo nepřímé poskytování veřejných statků, finanční pomoci, slev a výhod. (Krebs 2007, s. 385)

Při uplatňování nástrojů rodinné politiky je důležité respektovat autonomii a nezávislost rodiny při rozhodování o záležitostech rodinného života, protože finanční, ale i nefinanční podpora může někdy ovlivnit určitá rozhodnutí. Je žádoucí chránit rodinu, posilovat její soběstačnost kompenzací některých nákladů a vytvářet prostor pro svobodná rozhodnutí v rodinných záležitostech. Avšak podpora rodiny by neměla vytvářet závislost na státu, měla by pouze posilovat její soběstačnost a nezávislost. (Národní zpráva o rodině 2004, s. 14)

Finanční podporu, kterou poskytuje rodinná politika můžeme rozdělit na dvě části: podporu přímou a podporu nepřímou. Přímá finanční podpora je realizována dávkami ze systému sociálního zabezpečení, který má podobu třístupňové záchranné sociální sítě. Jedná se o individuální řešení situací v rodině a je řešena dávkami sociálního pojištění, státní sociální podpory a sociální pomoci.

Nepřímou finanční podporou rodiny rozumíme daňová opatření. Jedná se o ponechání co nejvíce finančních prostředků v rodinném rozpočtu, zajištění finanční soběstačnosti a pokud možno co nejmenší závislost na sociálních dávkách. (Höhne 2008, s. 7-15)

2.3 Podpora rodiny – pracovněprávní opatření v těhotenství a mateřství

Pracovní právo a právo sociálního zabezpečení spolu úzce souvisí. A také je propojeno zabezpečení žen v těhotenství a mateřství z hlediska sociálního zabezpečení a jejich ochrana v pracovněprávních vztazích. V dnešních vyspělých zemích funguje právní, kulturní i ekonomická rovnoprávnost, přesto jsou stále důvody, kvůli kterým musí být ženám v pracovněprávních vztazích věnována zvláštní ochrana. Většinou hlavně ženy kromě pracovních povinností vedou domácnost a pečují o děti, plní mateřskou funkci, která je nenahraditelná. Mateřská funkce je hlavním faktorem, který zakládá důvody pro vytvoření specifických pracovních podmínek žen těhotných, krátce po porodu, kojících žen, ale také všech ostatních. Tyto zvláštní pracovní podmínky se týkají prací, které by mohly být pro ženy příliš fyzicky náročné nebo by je mohly ohrožovat jinak, např. vysokou hlučností nebo prašností. (Bělina 2012, s. 388-389)

V České republice v právním řádu je tato ochrana zakotvena především v Zákoníku práce kogentními ustanoveními. Základem pro tuto právní úpravu je článek 32 odstavec 2 Listiny základních práv a svobod, který stanovuje, že ženě, která je těhotná je zaručena zvláštní péče, ochrana v pracovních vztazích a odpovídající pracovní podmínky. (Bělina 2007, s. 334-336)

Naplněním ochranné funkce pracovního práva je ochrana některých skupin zaměstnanců, kterou můžeme najít v ustanoveních § 237 až 242 zák. č. 262/2006 Sb., Zákoníku práce. Zákoník práce v § 238 uvádí, že je zakázáno zaměstnávat ženy pracemi, které mohou ohrozit jejich mateřství. Ministerstvo zdravotnictví stanoví vyhláškou práce, které jsou zakázány těhotným a kojícím zaměstnankyním a zaměstnankyním do konce devátého měsíce po porodu. Jedná se o práce, které by mohly přímo ohrozit mateřství ženy v době těhotenství, kojení a v době po porodu, kdy je organismus ženy ještě změněn následkem těhotenství a porodem.

Zaměstnavatel dále nesmí zaměstnávat těhotnou zaměstnankyni, zaměstnankyni, která kojí, a zaměstnankyni do konce devátého měsíce po porodu pracemi, které by mohly ohrozit právě ji, přestože jiným takovým ženám žádné potíže nečiní, nijak je neohrožují a mohou je nadále vykonávat. Zaměstnavateli vznikne tento zákaz na základě lékařského posudku o tom, že žena není pro danou práci zdravotně způsobilá. (Zákoník práce, 262/2006 Sb.)

Úprava pracovní doby

Zákoník práce stanovuje zaměstnavateli povinnost přihlížet při zařazování zaměstnanců do směn k jejich potřebám v souvislosti s péčí o dítě. Pokud těhotná zaměstnankyně nebo zaměstnanec pečující o dítě mladší 15 let požádá o zkrácení pracovní doby nebo úpravu své týdenní pracovní doby je zaměstnavatel povinen takové žádosti vyhovět, pokud mu v tom nebrání vážné provozní důvody. §241 odst. 3 v zákoníku práce stanovuje absolutní zákaz zaměstnávání těhotných žen prací přesčas. Zaměstnavatel nesmí nařídit práci přesčas těm zaměstnancům, kteří pečují o dítě mladší jednoho roku. Tito zaměstnanci se ale pro práci přesčas mohou rozhodnout sami. (zákon č. 262/2006 Sb., § 241 Zákoník práce)

Pracovní cesta a převedení na jinou práci

Zaměstnavatel může na pracovní cestu vyslat těhotnou zaměstnankyni nebo zaměstnance, který pečuje o dítě do 8 let mimo obvod obce svého pracoviště nebo bydliště pouze s jeho souhlasem. Tímto ustanovením jsou chráněni oba rodiče dítěte současně. Přeložení těchto zaměstnanců na jiné pracoviště je možné pouze na základě jejich vlastní žádosti. V případě osamělého rodiče je toto omezení prodlouženo až do 15 let věku dítěte, pokud o toto dítě pečuje. (zákon č. 262/2006 Sb., §240 Zákoník práce)

Přestávky na kojení

Zákoník práce s v §242 zabývá pracovními podmínkami žen, které kojí. Konkrétně zde nalezneme úpravu přestávek ke kojení. Ženám, které kojí je zaměstnavatel povinen poskytnout kromě přestávek v práci i zvláštní přestávky ke kojení. Zákon také vymezuje počet a délku takových přestávek. Jestliže zaměstnankyně pracuje po stanovenou týdenní pracovní dobu, na každé její dítě do jednoho roku věku náleží ženě dvě půlhodinové přestávky. Jakmile dítě dosáhne jeden rok, má žena na přestávky nárok ještě po další tři měsíce, a to v rozsahu jedné půlhodinové přestávky za směnu. Pokud žena pracuje kratší pracovní dobu, alespoň ale polovinu stanovené týdenní pracovní doby, má nárok na jednu půlhodinovou přestávku za směnu do jednoho roku věku dítěte. Tyto přestávky se započítávají do pracovní doby a náleží za ně náhrada mzdy nebo platu ve výši průměrného výdělku. (zákon č. 262/2006 Sb., § 242 zákoník práce)

V dnešní době nejsou přestávky ke kojení příliš využívány, protože většinou žena pečuje o dítě na mateřské či rodičovské dovolené. Své opodstatnění může mít tato úprava tehdy, je-li na rodičovské dovolené otec dítěte a pečuje o něj, zatímco matka pracuje. (Bělina 2012, s. 904)

3 SYSTÉM SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ – PODPORA RODIN

Sociální zabezpečení je nejdůležitějším nástrojem realizace sociální politiky. Jedná se o soubor právních, finančních a organizačních nástrojů a opatření, které mají za úkol nahrazovat nepříznivé finanční a sociální důsledky různých životních okolností a událostí, ohrožujících uznaná sociální práva. (Potůček 1997, s. 96)

Financování sociálního zabezpečení probíhá v České republice dvojím způsobem. Poskytování dávek může být hrazeno přímo ze státního rozpočtu, což jsou např. dávky státní sociální podpory. Druhý způsob je takový, kdy se pojištěnec podílí v průběhu doby pojištění na tvorbě zdrojů, ze kterých mu je v případě sociální události vyplácena podpora. Jedná se např. o zdravotní pojištění. (Gregorová, Galvas 2005, s. 26)

Krebs (2007, s. 163) uvádí, že systém sociálního zabezpečení jako sociální ochrana rodiny je v České republice rozdělen do tří oblastí, které byly vytvořeny sociální reformou v první polovině 90. let 20. století. Nazýváme je pilíře sociálního zabezpečení. Od sebe navzájem se liší způsobem financování, druhem sociální situace, kterou řeší, i svým organizačním zabezpečením. Jedná se o:

- systém sociálního pojištění,
- systém státní sociální podpory,
- systém sociální pomoci.

Hlavním systémem pro podporu rodin s dětmi je konstruován systém státní sociální podpory. Avšak i oba zbývající systémy obsahují celou řadu opatření, které v závislosti na specifických podmínkách podporují rodinu v konkrétní sociální situaci. (Národní zpráva o rodině 2004, s. 114)

Systém sociálního pojištění

Smyslem sociálního pojištění je zajistit v případě sociální události, která vede ke krátkodobé či déletrvajícím ztrátě příjmu, odpovídající náhradu, která pomůže jedinci vyrovnat vzniklou příjmovou nerovnost. Do tohoto systému patří pojištění

v nezaměstnanosti, nemocenské pojištění a důchodové pojištění. Financování zajišťují příspěvky zaměstnanců, zaměstnavatelů a státu. (Národní zpráva o rodině 2004, s. 114)

Sociální pojištění je vázáno na příspěvky jednotlivce do tohoto systému, dávky, které z něj plynou v nepříznivé sociální situaci, však stabilizují příjmovou situaci celé rodiny. Proto je sociální pojištění výrazem odpovědnosti k sobě a své rodině. (Krebs 2007, s. 164)

Systém státní sociální podpory

Tento systém vznikl v polovině devadesátých let 20. století jako komplexní systém a hlavní nástroj přímé podpory rodin s dětmi. Do té doby byly dávky, které tento systém nahradil, poskytovány z nejrůznějších sociálních systémů, různými subjekty a podmínkou byla účast na nemocenském či důchodovém pojištění. (Krebs 2007, s. 250)

V rámci státní sociální podpory napomáhá stát finančními prostředky občanům v případě státem akceptovaných sociálních situací. Jedná se o sociální přerozdělení mezi rodinami, které takovou podporu nepotřebují a rodinami potřebnými. Státní sociální podpora napomáhá rodinám krýt zvýšené náklady vyvolané přítomností osob v rodině, které dosud nejsou výdělečně činné a dále řešit různé sociální situace, na něž rodina vlastními silami nestačí. (Kepková 1997, s. 67)

Systém sociální pomoci

Sociální pomoc můžeme chápat jako poslední síť sociální ochrany, tedy „záchranné sociální sítě“. Je to jedna ze záruk poskytnutí sociální ochrany každému. (Tröster 2010, s. 285)

Systém sociální pomoci poskytuje pomoc hlavně jedincům, jejichž základní životní potřeby nejsou zabezpečeny příjmy z výdělečné činnosti, dávkami v nemoci nebo dávkami důchodového pojištění, či jinými příjmy. Tito občané jsou v situaci, kdy mají nedostatek hmotných prostředků a nejsou sami ani s pomocí vlastní rodiny schopni překonat nepříznivou sociální situaci a životní podmínky. Z tohoto systému mohou být rodině poskytovány dávky jako např. příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení, mimořádná okamžitá pomoc. (Krebs 2007, s. 267)

3.1 Finanční podpora rodin z hlediska daní

Daňovou podporou rozumíme finanční pomoc státu rodinám, kterou nazýváme také jako nepřímá podpora. Daňová podpora je důležitou součástí finanční podpory rodin, ale zaujímá celkově menší část než státní sociální podpora. V současné úpravě k tomuto druhu podpory patří daňové zvýhodnění na vyživované dítě žijící s poplatníkem v domácnosti a sleva na dani na poplatníka a sleva na manžela či manželku. (Krebs 2007, s. 360)

Základní princip daňové podpory rodiny je zajistit soběstačnost rodiny vzhledem k co možná nejmenší závislosti na sociálních dávkách a nechat více finančních prostředků přímo v rodinném rozpočtu. Tohle může motivovat k zaměstnání alespoň jednoho člena rodiny s cílem využít takto poskytovaných výhod. Daňová opatření mohou nabývat několika forem s různým efektem na výsledné příjmy. Daňová podpora snižuje závislost jedinců na sociálních dávkách. (Höhne 2008, s. 15)

Daňové zvýhodnění na vyživované dítě

Daňové zvýhodnění na vyživované dítě je hlavním daňovým nástrojem, který u nás podporuje rodinu. Poplatník má nárok na daňové zvýhodnění na vyživované dítě, které s ním žije ve společné domácnosti na území členského státu Evropské unie ve výši 15204 Kč ročně na jedno dítě, 19404 Kč ročně na druhé dítě a 24204 Kč ročně na třetí a každé další dítě. Daňové zvýhodnění může poplatník uplatnit formou slevy na dani, daňového bonusu nebo kombinací obou těchto forem. Jestliže je v jedné společné domácnosti více vyživovaných dětí poplatníka, posuzují se pro účely tohoto ustanovení dohromady. O slevě na dani hovoříme tehdy, když nárok na daňové zvýhodnění dosahuje maximálně výše daňové povinnosti. Pokud je vypočítaná daň nižší, než je možné odečtení daňového zvýhodnění, získá poplatník právo na vyplacení daňového bonusu. Poplatník může tento bonus uplatnit, pokud jeho výše činí alespoň 100 Kč, ale maximálně však do výše 60 300 Kč ročně. Aby ale poplatník mohl uplatnit daňový bonus, musí být ekonomicky aktivní a zároveň je třeba, aby poplatník takto svojí ekonomickou aktivitou získal alespoň šestinásobek minimální mzdy. (zákon č.586/1992 Sb., § 35c)

Sleva na dani na manželku, manžela

Sleva na manželku či manžela podporuje manželskou formu soužití. Sleva na manželku či manžela je ve výši 24 840 Kč. Může ho využít jeden z manželů za předpokladu, že manželé žijí ve společné domácnosti a druhý manžel nemá žádný vlastní příjem nebo jeho příjem nepřesahuje za zdaňovací období 68 000 Kč. Nepřihlíží se k dávkám státní sociální podpory, ke stipendiu v době přípravy na naše budoucí povolání, dávkám sociální péče a dávkám pomoci v hmotné nouzi. (zákon č.586/1992 Sb., § 35ba)

Národní zpráva o rodině (2004, s. 131) předpokládá, že druhý z manželů se výhradně věnuje péči o domácnost a děti. Takto formulovaný odpočet vyjadřuje společenskou preferenci dělby rolí v rodině bez závislosti na pohlaví. Sleva na manžela, manželku podporuje rodiny s malými dětmi, kdy jeden z manželů, většinou žena zůstává doma a v rodině tak chybí její druhý příjem. Sleva na manžele je roční sleva, to znamená, že je uplatněna až v rámci ročního zúčtování daně nebo při podání přiznání k dani z příjmů fyzických osob.

Ze zbývajících daňových opatření, která mají význam jako podpora pro rodinu s dětmi, můžeme zmínit odpočet nezdanitelné částky z titulu placení úroků z úvěrů ze stavebního spoření nebo hypotečního úvěru, které přispívají ke zvýšení dostupnosti bydlení pro mladé rodiny. Používá se při výpočtu celoročního základu daně. Odpočet se týká úroků zaplacených poplatníkem z úvěrů ze stavebního spoření či z hypotečních úvěrů na financování bytových potřeb. Celková částka úroků odčitatelných od základu daně ze všech úvěrů u poplatníků v jedné domácnosti při uplatnění u zaměstnavatele nesmí překročit 25 000 Kč za každý měsíc placení úroků, tj. 300 000 Kč za rok. (zákon č. 586/1992 Sb., §15)

Podpora rodin s dětmi formou daňových opatření je i se systémem sociálního zabezpečení nedílnou součástí rodinné politiky v našem státě. Motivuje poplatníky k ekonomické aktivitě, a od určité hranice příjmu při adresném vyplácení sociálních dávek tyto dávky výdělečně činným jedincům nahrazuje. (Národní zpráva o rodině 2004, s. 134)

3.2 Dávky ze systému nemocenského pojištění týkající se rodiny

Dávky nemocenského pojištění jsou peněžité dávky, které se opakují. V případě, kdy nastane krytá sociální událost (v případě nemocenského pojištění je krytou sociální událostí nemoc nebo mateřství), je jejich účelem nahradit jedinci příjem ohrožený touto sociální událostí. Nemocenské pojištění je upraveno zákonem č.187/2006 Sb., o nemocenském pojištění. Podmínkou poskytnutí dávky z nemocenského pojištění je nastalá sociální událost v době, kdy je zaměstnanec účasten nemocenského pojištění nebo v tzv. ochranné lhůtě. (zákon č.187/2006 Sb., § 15)

Nemocenské pojištění upravuje zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, a má za cíl zabezpečit občany, kteří jsou ekonomicky činní, v případě takové sociální události, která jejich příjmy na určitou dobu zastaví nebo omezí. Z tohoto pojištění jsou vypláceny dávky v případě dočasné pracovní neschopnosti způsobené nemocí, úrazem nebo karanténou, tedy nemocenské. Dále dávky, které zabezpečují ženu v období těhotenství a mateřství – peněžítá pomoc v mateřství (PPM) a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství, a nakonec dávky při ošetřování člena domácnosti, tedy ošetřovné. Jedná se o pojištění, na které po splnění zákonem daných podmínek vzniká nárok a peněžité dávky jsou obligatorní. Podmínka nároku na dávky je účast fyzické osoby na nemocenském pojištění. Na nemocenském pojištění jsou účastni zaměstnanci a osoby samostatně výdělečně činné. (Tröster 2010, s. 149-150)

Peněžítá pomoc v mateřství (PPM)

Nejvýznamnější dávkou nemocenského pojištění zabezpečující ženy v těhotenství a mateřství je peněžítá pomoc v mateřství. Tato dávka zabezpečuje ženu v době, kdy z důvodu pokročilého stupně těhotenství, porodu a péče o dítě nemůže vykonávat výdělečnou činnost, a proto není ekonomicky zabezpečená. (zákon č.187/2006 Sb., §32)

Aby ženě vznikl nárok na peněžitou pomoc v mateřství, musí splnit podmínku účasti pojištěnce na nemocenském pojištění alespoň po dobu 270 kalendářních dnů v posledních dvou letech před nástupem na mateřskou dovolenou. Tato podmínka se týká zaměstnanců i osob samostatně výdělečně činných. Pro OSVČ přitom platí ještě jedna podmínka pro výplatu této dávky, a to, že její nemocenské pojištění musí trvat alespoň 180 kalendářních dnů v posledním roce před začátkem podpůrní doby. (zákon č.187/2006 Sb., §32)

Pojištěnka může na peněžitou pomoc v mateřství nastoupit v období od počátku 8. do počátku 6. týdne před očekávaným dnem porodu. Podpůrčí doba činí 28 týdnů a u pojištěnky, která porodila zároveň dvě nebo více dětí činí podpůrčí doba 37 týdnů. Výše PPM je 70% denního vyměřovacího základu a pojištěnci se poskytuje za kalendářní dny. Zákon umožňuje střídání matky dítěte s jeho otcem v péči o toto dítě, a to na základě písemné dohody. Střídání je možné od počátku 7. týdne ode dne porodu a četnost střídání určena není. (<https://www.mpsv.cz/cs/7>)

Ošetřovné

Tato dávka je určena pro pojištěnce, kteří z důvodu ošetřování nemocného člena domácnosti nebo z důvodu péče o dítě mladší 10 let nemohou vykonávat své zaměstnání. Ošetřovné může pobírat vždy jen jeden z rodičů, rodiče se ale v průběhu čerpání této dávky mohou střídát. Na ošetřovné nemá pojištěnec nárok tehdy, pokud jiná fyzická osoba z důvodu péče o toto dítě pobírá již peněžitou pomoc v mateřství nebo rodičovský příspěvek. (zákon č.187/2006 Sb., §39)

Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství

Ženě v době těhotenství, v době po porodu a v době kojení dítěte musí být poskytnuta zvýšená ochrana. V této době je zaměstnavatel povinen tuto zaměstnankyni, koná-li práci, kterou nesmí vykonávat nebo která dle lékařského posudku ohrožuje její těhotenství nebo mateřství převést na jinou práci. (zákon č.262/2006 Sb., § 41) Díky tomu jí může být snížena odměna za vykonanou práci. Stát má zájem na ochraně těhotných žen, jejich mateřství a péči o malé děti, proto pro tyto situace, kdy nastává pokles výdělku ženě bez jejího zavinění, zavádí vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství. Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství se vyplácí od data převedení na jinou práci do doby nástupu na peněžitou pomoc v mateřství. (zákon č. 187/2006 Sb., § 42)

Výše vyrovnávacího příspěvku v těhotenství a mateřství se stanoví jako rozdíl mezi denním vyměřovacím základem zjištěným ke dni převedení zaměstnankyně na jinou práci a průměrem jejích započitatelných příjmů připadajícím na jeden kalendářní den v jednotlivých kalendářních měsících po tomto převedení. (zákon č. 187/2006 Sb., § 44)

Dávka otcovské poporodní péče (otcovská)

Nárok na tuto dávku má otec dítěte, který o dítě pečuje a osoba (muž nebo žena), která převzala dítě do péče nahrazující péči rodičů, na základě rozhodnutí příslušného orgánu. Za otce dítěte je pro účely této dávky považován ten, kdo je v matrice zapsán jako otec. Otcovská náleží tehdy, jestliže nastal nástup na otcovskou v období 6 týdnů ode dne narození dítěte, anebo ode dne převzetí dítěte do péče, pokud dítě nedosáhlo 7 let věku. Otcovská náleží jen jednou, a to i tehdy, pokud pojištěnec pečuje o více dětí narozených současně nebo o více dětí převzatých současně do péče. Výše otcovské činí za kalendářní den 70% denního vyměřovacího základu. Podpůrčí doba činí u otcovské maximálně 1 týden bez možnosti přerušení a začíná dnem nástupu na otcovskou. (zákon č. 187/2006 Sb., § 38 a, b, c)

3.3 Dávky ze systému sociální podpory týkající se rodiny

System státní sociální podpory upravuje zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. Státní sociální podpora je základním systémem, který se zaměřuje především na zabezpečení rodin s dětmi. Mezi druhy této podpory řadíme přídavek na dítě, rodičovský příspěvek, příspěvek na bydlení, porodné a pohřebné. (zákon č. 117/1995 Sb., § 2) V rámci naší diplomové práce se budeme zabývat pouze dávkami, které se přímo týkají rodiny.

Dávkami státní sociální podpory se stát podílí na krytí nákladů na výživu a ostatní základní potřeby rodin a dětí a poskytuje ji i při některých sociálních událostech. Tímto má stát rodinám pomáhat v sociálních situacích a rodina si tak má zanechat svoji sociální úroveň. (zákon č. 117/1995 Sb., § 1)

V žádosti o dávku sociální podpory má jedinec povinnost uvést všechny údaje, které jsou pro posouzení nároku na dávku, její výši a výplatu nezbytné. Důležitým údajem uváděným v žádosti pro vznik nároku na dávky sociální podpory je písemný souhlas oprávněné osoby a společně posuzovaných osob tak, aby bylo možné pro účely řízení o uvedených dávkách si zjišťovat potřebné údaje. Bez tohoto souhlasu jedinci nárok na dávky nevznikne. (Břeská, Burdová, Vránová 2005, s. 196)

Přídavek na dítě

Přídavek na dítě je základní dávkou státní sociální podpory. Je to dlouhodobá dávka, která se poskytuje rodinám s nezaopatřenými dětmi s cílem pomoci jim krýt náklady spojené s výchovou a výživou dětí. Při zjišťování nároku na přídavek je testován příjem rodiny v předchozím kalendářním roce. (Krebs 2007, s. 254)

Přídavek na dítě je nárokem nezaopatřeného dítěte, který vzniká, pokud rozhodný příjem rodiny nepřevyšuje 2,7 násobek životního minima této rodiny v rozhodném období. Za nezletilé dítě uplatňuje nárok na tuto dávku jeho zákonný zástupce. Jakmile dítě dosáhne zletilosti se dávka vyplácí přímo dítěti. (zákon č. 117/1995 Sb., § 17)

Přídavek na dítě je poskytován ve třech výších podle věku dítěte a ve dvou výměrách podle druhu příjmu. Výše přídavku na dítě za kalendářní měsíc činí, jde-li o nezaopatřené dítě ve věku do 6 let 500 Kč, od 6 do 15 let 610 Kč, od 15 do 26 let to činí 700 Kč.

Výše přídatku na dítě ve zvýšené výměře činí za kalendářní měsíc ve věku do 6 let 800 Kč, od 6 do 15 let 910 Kč a od 15 do 26 let 1000 Kč. (zákon č. 117/1995 Sb., § 18)

Rodičovský příspěvek

Rodičovský příspěvek je nejdůležitější dávkou státní sociální podpory, která podporuje rodinu. Jedná se o peněžitou, opakující se obligatorní dávku státní sociální podpory, jejímž účelem je zlepšit podmínky rodin pečujících o malé děti. (Tröster 2010, s. 268)

Nárok na rodičovský příspěvek má jeden z rodičů, který po celý kalendářní měsíc, celodenně, osobně a řádně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině, a to až do vyčerpání celkové částky 220 000 Kč, nejdéle však do 4 let věku dítěte. U rodičovského příspěvku je pak možné (při splnění podmínek) zvolit délku doby jeho vyplácení. Délka vyplácení se odvíjí od zvolené měsíční částky příspěvku. Částku příspěvku si rodiče mohou měnit, vždy po uplynutí tří měsíců a zbylou dobu pobírání tím zkracovat nebo prodlužovat. Během pobírání rodičovského příspěvku nezáleží na tom, zda má rodič nějaké další příjmy. Můžeme si tedy při něm vydělávat, aniž by to mělo za následek snížení příspěvku. (zákon č. 117/1995 Sb. § 30)

Od 1.1.2018 začaly platit změny podmínek pro čerpání rodičovského příspěvku. První změna se týká rychlejší doby čerpání a vyšší měsíční částky. Po změně pravidel bude možné vybrat celou částku rodičovského příspěvku, tedy 220 tisíc korun už během šesti měsíců a strop měsíční dávky stoupne. I nadále ale bude platit, že maximální měsíční výše rodičovského příspěvku bude odpovídat 70 % z 30násobku denního vyměřovacího základu pro peněžitou pomoc v mateřství. Další změnou je navýšení celkové částky pro rodiče dvojčat a vícčrat. Celková výše rodičovského příspěvku činí 330 000 Kč. Poslední změnou je změna výše a délky rodičovského příspěvku pro nezaměstnané či studentky. Do konce roku 2017 platilo, že pokud byla žena před narozením dítěte nezaměstnaná nebo stále studovala, nemohla si zvolit vyšší a délku rodičovského příspěvku. Automaticky jí tedy byla schválena varianta rodičovské dovolené na 4 roky, s tím, že do 9 měsíců věku dítěte dostávala 7600 Kč a zbytek doby jen 3800 Kč. Nyní si mohou volit rodičovský příspěvek na kratší dobu, tedy tak, aby po celou dobu dostávali až 7600 Kč měsíčně. Což vychází zhruba na 29 měsíců, tedy asi 2,5 roku. (redakce babywebu, 2018)

Porodné

Touto dávkou stát rodině s nízkými příjmy jednorázově přispívá na náklady související s narozením dítěte, nárok na porodné je vázán na stanovenou hranici příjmů v rodině. Nárok na porodné má rodina, které se narodilo první nebo druhé živé dítě a jejíž příjem v kalendářním čtvrtletí předcházejícím narození dítěte byl nižší než 2,7násobek životního minima rodiny. Výše porodného činí 13 000 Kč na první živě narozené dítě, při narození druhého živého dítěte je to 10 000 Kč. (zákon č. 117/1995 Sb., §43-44)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 DESIGN VÝZKUMU

Praktická část diplomové práce je věnována spokojenosti českých rodin s finanční podporou poskytovanou státem.

Zvolili jsme kvantitativní výzkum, který byl proveden pomocí dotazníkového šetření. Kvantitativní výzkum nám zjišťuje míru, rozsah, frekvenci výskytu jevů, pracuje s číselnými údaji, které se následně matematicky zpracovávají pomocí například čárkovací metody. Výhodou kvantitativního výzkumu je snazší udržení odstupu od zkoumaného jevu, jedná se tedy o nestrannost výzkumníka. Cílem výzkumu je sběr a třídění dat a následné vysvětlení existence určitých jevů a jejich souvislostí. To se většinou odehrává pomocí testování předem stanovených hypotéz, které jsou vyvozeny z předmětných teorií. (Gavora 2000, s. 31)

Výzkumný problém

Pro naši diplomovou práci jsme si zvolili výzkumný problém následovně: **„Informovanost a spokojenost českých rodin o jejich nároku na příspěvky od státu.“** Tento výzkumný problém jsme si stanovili na základě teoretických východisek, které jsou obsažené v teoretické části práce.

Výzkumný cíl

Hlavním cílem diplomové práce je **„Zjistit informovanost českých rodin o jejich nároku na příspěvky od státu a jejich spokojenost s nimi.“**

K hlavnímu cíli jsme si stanovili cíle dílčí:

- Zjistit míru informovanosti českých rodin o nároku na příspěvky týkající se rodiny.
- Zjistit názory českých rodin na příspěvky týkající se rodiny poskytované státem.

Výzkumná otázky

Pro praktickou část diplomové práce jsme si zvolili výzkumnou otázku: **„Jak jsou české rodiny informovány o nároku na příspěvky poskytované státem?“**

Na základě stanovených cílů, jsme si zvolili dílčí výzkumné otázky, které z výše uvedených cílů vychází.

- Jaké mají české rodiny znalosti o příspěvcích, které se týkají rodiny?
- Jaké názory mají české rodiny na příspěvky týkající se rodiny, které poskytuje stát?

4.1 Stanovení hypotéz

Abychom mohli úspěšně provést kvantitativní výzkum, musíme si nejdříve stanovit hypotézy, které následně ověříme pomocí dat získaných pomocí dotazníkového šetření.

Hypotéza č.1: Rodiny, které ví, kam se obrátit v případě žádosti o příspěvky si častěji dokáží výši příspěvku vypočítat, než rodiny, které neví, kam se obrátit v případě žádosti o příspěvky.

Hypotéza č. 2: Rodiny, které nemají nárok na porodné od roku 2011 nesouhlasí se změnou nároku na příspěvek častěji, než rodiny, které na něj nárok mají.

Hypotéza č.3: Rodiny, které si zvolily dobu čerpání rodičovského příspěvku na méně než 4 roky jsou s dobou čerpání rodičovského příspěvku spokojenější než ty, které si jej zvolily na 4 roky.

4.2 Výzkumná metoda

Jako výzkumný nástroj jsme si pro náš výzkum zvolili metodu dotazníkového šetření. Metodu dotazníkového šetření jsme si vybrali z důvodu rychlého sběru dat od velkého počtu respondentů. Mezi další pozitivum tohoto výzkumu patří zachování anonymity respondentů, což by mohlo podpořit jejich otevřenost při vyplňování dotazníků a tím pádem i pravdivost odpovědí. Dotazník byl sestaven tak, aby nebyl příliš dlouhý, aby jeho vyplnění nezabralo respondentům moc času a musel také korespondovat s cíli diplomové práce.

Dotazník se skládal z 24 otázek, které měly podobu uzavřených a jedné polouzavřené otázky. Polouzavřené otázky nám dávají možnost napsat i svou vlastní odpověď, pokud si respondent nevybere z nabízených možností. U uzavřených otázek jsme v dotazníku kombinovali položky dichotomické a polytomické. V případě polytomických byly použity především položky výběrové.

V rámci našeho výzkumu byl dotazník rozdělen do tří částí. V úvodu nás informuje o základních údajích vztahujících se k tématu výzkumu, obsahuje instrukce o vyplnění a ubezpečuje respondenty o zachování anonymity. Následuje část, která je zaměřená na sociodemografické údaje o respondentech. Hlavní část dotazníku, jedná se o 19 otázek, (otázka č.6-24 v dotazníku) se vztahují k příspěvkům týkajících se rodiny. Poslední otázka byla polouzavřená, zde mohli tedy respondenti vyjádřit svůj názor, zda by upravili nějaké příspěvky týkající se rodiny.

4.3 Předvýzkum

Před začátkem vlastního dotazníkového šetření, jsme provedli malý předvýzkum, kterým jsme kvalitu dotazníku otestovali na menším vzorku respondentů, kteří následně do výzkumu nebyli zařazeni. Tímto krokem jsme se snažili zjistit, zda jsou otázky v dotazníku jasně a srozumitelně formulované. Předvýzkumu se zúčastnilo 11 respondentů, kteří vyplnili vytvořený dotazník. K dotazníku respondenti neměli žádné výhrady, proto jsme mohli začít s hlavním výzkumem.

4.4 Realizace výzkumu

Výzkum byl realizován od ledna 2018 do 25. února 2018. Dotazník byl zpracován ve dvou formách, a to v elektronické a tištěné. Pro zhotovení elektronického dotazníku jsme použili online aplikaci Google formuláře, kde je možný přístup k souhrnným výsledkům šetření, ale i k jednotlivým dílčím dotazníkům. Cílovou skupinou dotazníkového šetření byli rodiče alespoň jednoho dítěte. Při získávání potřebných dat bylo osloveno přes 470 respondentů, ať už přímou cestou, zprostředkovaně či prostřednictvím online dotazníku.

Při získávání potřebných dat jsme oslovili praktické lékaře pro děti a dorost, dětské zábavní centrum a dotazník byl také umístěn na internet, na facebookové stránky využívané rodiči pro sdílení informací. U praktického lékaře pro děti a dorost byly dotazníky uloženy v čekárně, kde měli rodiče možnost dotazníky vyplnit, v zábavním centru byly dotazníky přístupné na recepci, případně byli respondenti v obou zařízeních oslovováni samotným výzkumníkem. Z celkového počtu 250 tištěných dotazníků jsme obdrželi 168 správně vy-

plněných dotazníků. Z online dotazníků umístěných na facebookové stránky jsme získali 304 správně vyplněných dotazníků. Celkově bylo tedy získáno 472 korektně vyplněných dotazníků.

5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

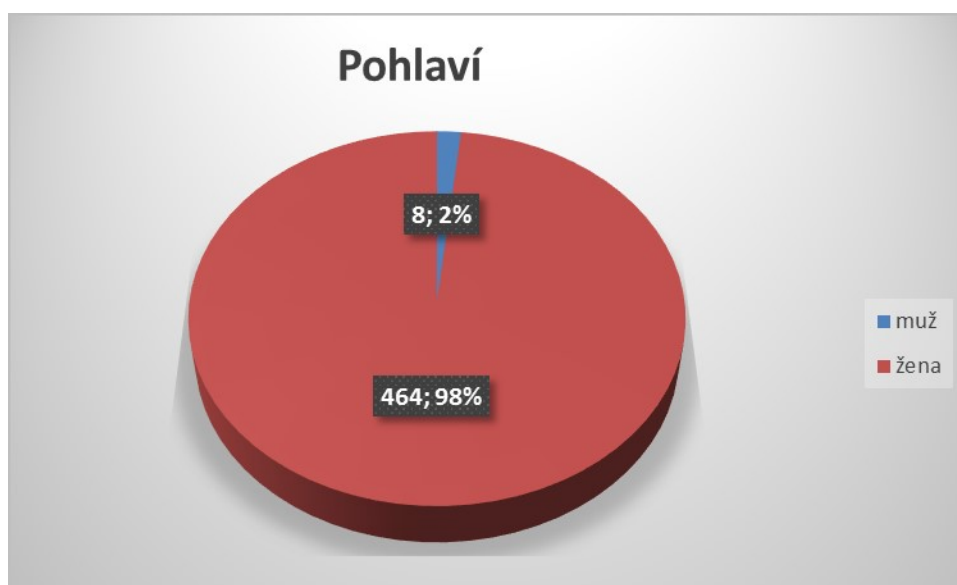
V této kapitole prezentujeme výsledky kvantitativního výzkumu, který byl realizován prostřednictvím dotazníkového šetření.

5.1 Základní sociodemografické údaje

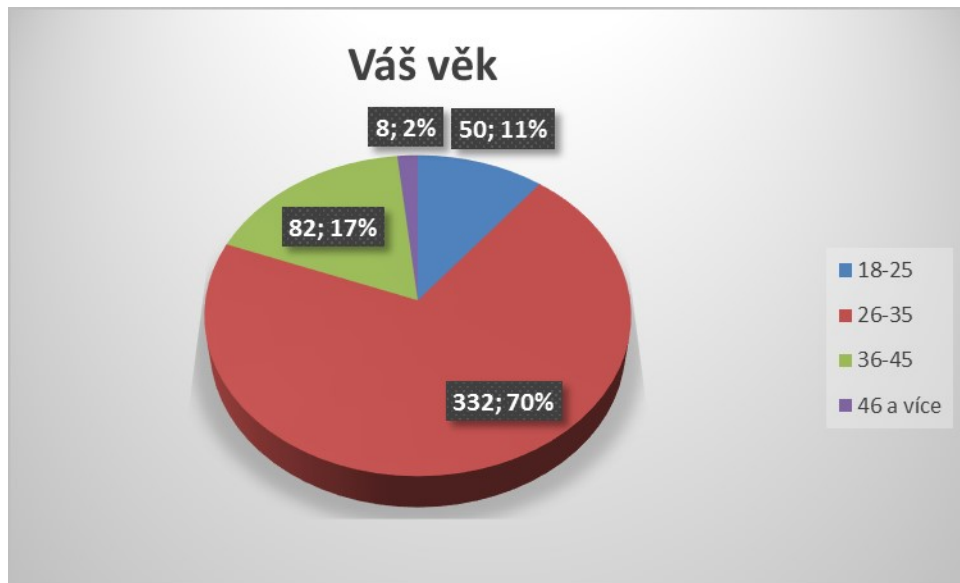
V této podkapitole budeme prezentovat výsledky, které se týkají základních sociodemografických údajů. Respondentům jsme položili celkem 5 otázek z této oblasti, které zjišťují dané informace. Dotazujeme se zde na pohlaví, věk, dosažené vzdělání, kolik mají respondenti dětí a s kým žijí ve společné domácnosti kromě dětí.

- Otázka č. 1: Pohlaví
- Otázka č.2: Váš věk
- Otázka č.3: Jaké je Vaše dosažené vzdělání?
- Otázka č.4: Kolik máte dětí?
- Otázka č.5: Kromě dětí žijete ve společné domácnosti s...

Otázka č. 1: Pohlaví (N=472)

Graf 1: Pohlaví respondentů (zdroj: vlastní výzkum)

Otázka č.2: Váš věk (N=472)**Graf 2: Věk respondentů (zdroj: vlastní výzkum)**

Výzkumu se celkem zúčastnilo 472 respondentů. Složení respondentů dle pohlaví znázorňuje graf č.1. Výzkumný vzorek se skládá ze 464 (98%) žen a 8 (2%) mužů. Věk respondentů nám znázorňuje graf č.2. Ve věku 18-25 let se náchazelo 50 (11%) respondentů. Nejpočetnější skupinu tvořili rodiče ve věku 26-35 let, a to 332 (70%) dotazovaných. Ve věku 36-45 let jsme zaznamenali 82 (17%) dotazovaných a pouze 8 (2%) ve věku 46 a více let.

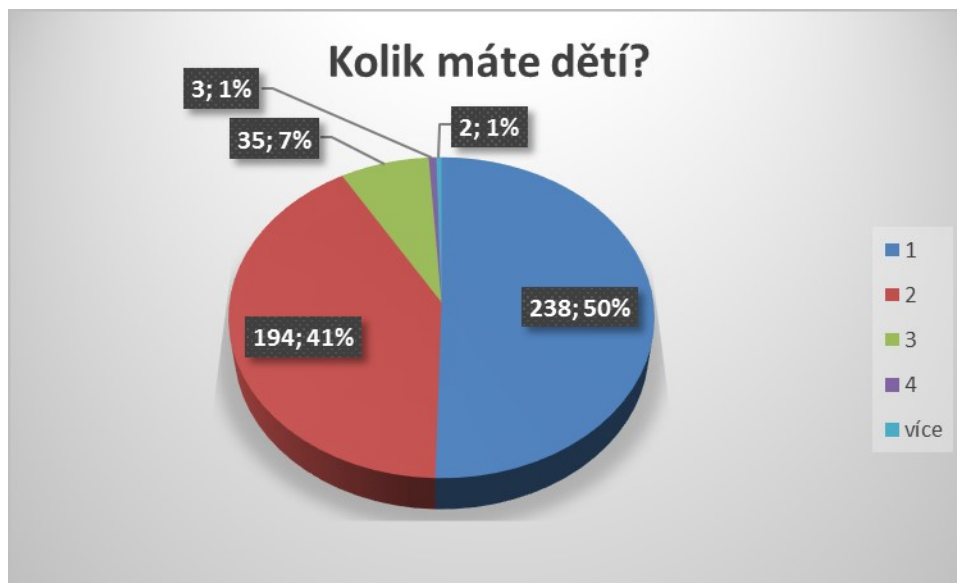
Otázka č.3: Jaké je Vaše dosažené vzdělání? (N=472)

Graf 3: Dosažené vzdělání respondentů (zdroj: vlastní výzkum)

Graf č.3 znázorňuje nejvyšší dosažené vzdělání respondentů. Za nejvyšší dosažené vzdělání respondenti nejčastěji označili vysokoškolské vzdělání, a to 230 (49%) dotazovaných. Dále 156 (33%) respondentů dosáhlo středoškolského vzdělání s maturitou. Vyučení bez maturity zvolilo 46 (10%) dotazovaných. Vyšší odborné vzdělání označilo 31 (6%) respondentů a pouze 9 (2%) dotazovaných uvedlo za nejvyšší dosažený stupeň vzdělání základní.

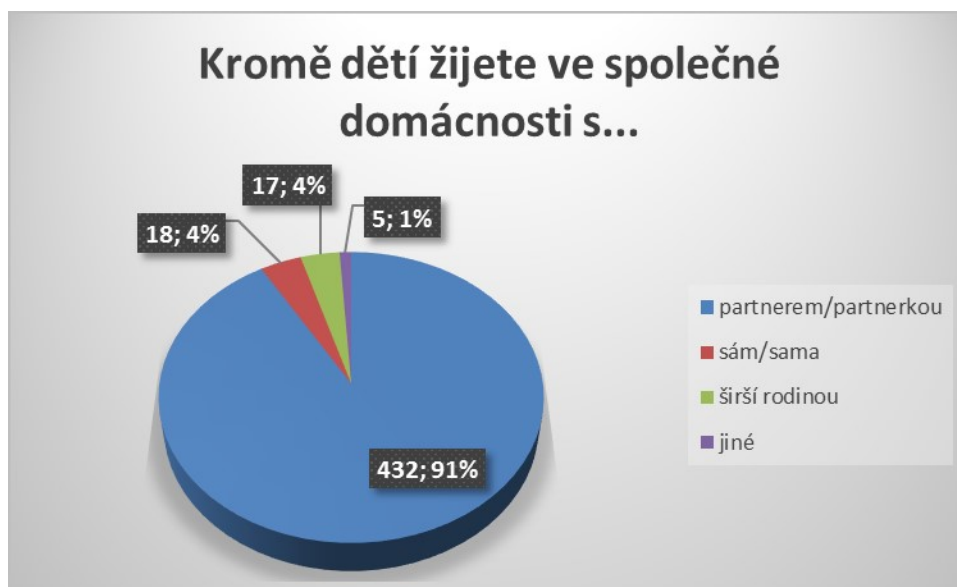
Otázka č.4: Kolik máte dětí? (N=472)

Graf 4: Počet dětí respondentů (zdroj: vlastní výzkum)

Graf č.4 nám ukazuje, kolik mají respondenti dětí. Nejvíce respondentů, a to 238 (50%) má jedno dítě. Dvě děti má 194 (41%) dotazovaných. Tři děti má 35 (7%) respondentů. Pouze 2 (1%) dotazovní mají čtyři děti a více jak čtyři děti mají 3 (1%) respondenti.

Otázka č.5: Kromě dětí žijete ve společné domácnosti s... (N=472)

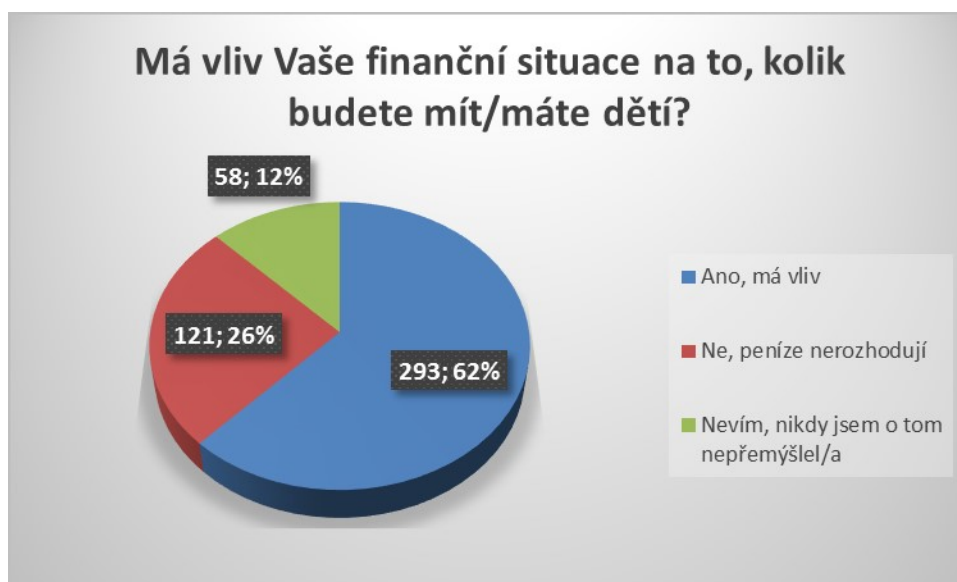
Graf 5: Sdílení společné domácnosti (zdroj: vlastní výzkum)

Graf č.5 znázorňuje, s kým respondenti kromě dětí sdílí svou domácnost. Většina dotazovaných 432 (91%) žije ve společné domácnosti se svým partnerem. Sami s dítětem nebo dětmi žije 18 (4%) respondentů, jen o jednoho respondenta méně, tedy 17 (4%) respondentů žije kromě dětí ve společné domácnosti s širší rodinou. Jen 5 (1%) dotazovaných zvolilo možnost „jiné“.

5.2 Vyhodnocení dotazníkového šetření

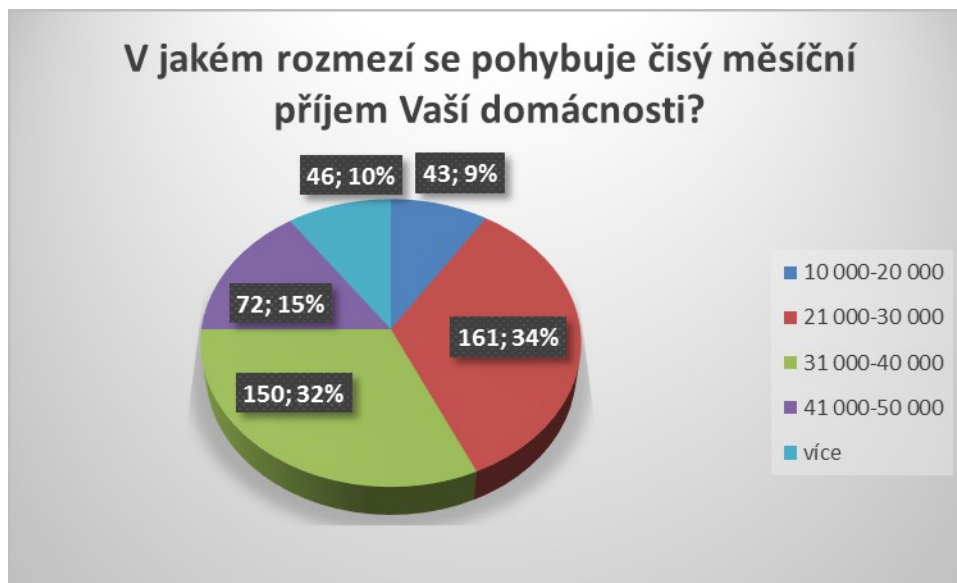
Otázka č.6: Má vliv Vaše finanční situace na to, kolik budete mít/máte dětí? (N=472)

Graf 6: Vliv finanční situace na počet dětí (zdroj: vlastní výzkum)

Graf č.6 nám ukazuje, zda má finanční situace respondentů vliv na to, kolik budou mít/mají dětí. Více jak polovina, 293 (62%) dotazovaných odpovědělo, že finanční situace má vliv na to, kolik budou mít dětí. Druhou nejpočetnější odpověď a to, že peníze nerozhodují o tom, kolik si dotazovaní pořídí dětí si zvolilo 121 (26%) respondentů. Nikdy o tomhle nepřemýšlelo 58 (12%) dotazovaných.

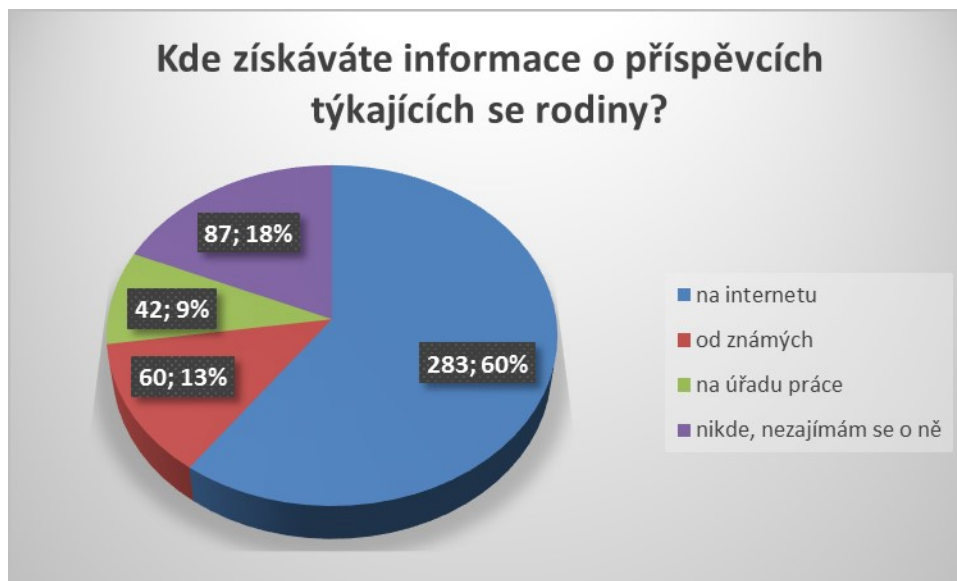
Otázka č.7: V jakém rozmezí se pohybuje čistý měsíční příjem Vaší domácnosti? (N=472)

Graf 7: Čistý měsíční příjem domácnosti (zdroj: vlastní výzkum)

Graf č.7 nám znázorňuje, v jakém rozmezí se pohybuje čistý měsíční příjem domácnosti. Celkem u 161 (34%) respondentů činí čistý měsíční příjem domácnosti 21 000-30 000Kč. O něco méně dotazovaných, tedy 150 (32%) má celkový měsíční příjem 31 000-40 000Kč. Odpověď „41 000-50 000Kč“ si vybralo 72 (15%) respondentů. 46 (10%) dotazovaných pobírá měsíčně více jak 50 000Kč a 43 (9%) dotazovaných má čistý měsíční příjem domácnosti 10 000-20 000Kč.

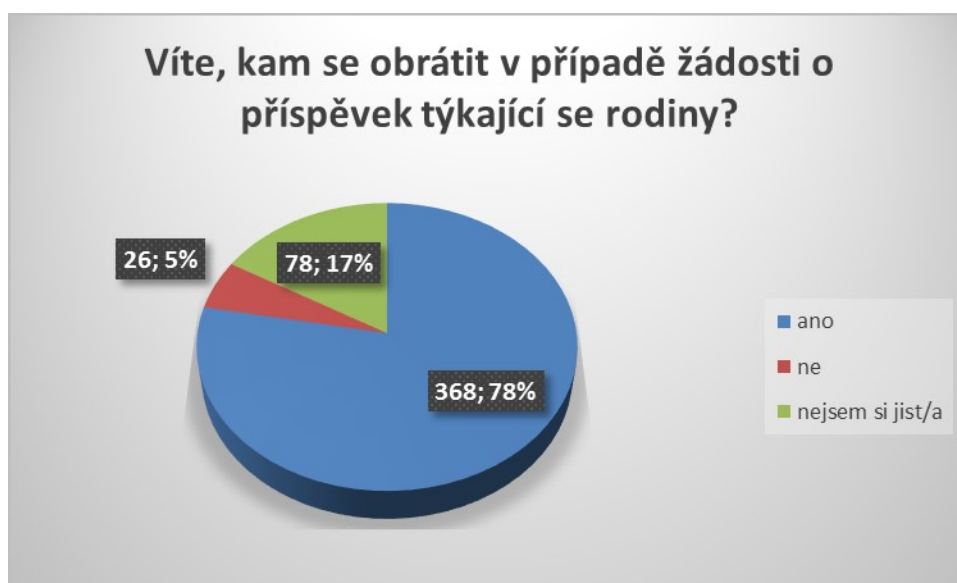
Otázka č.8: Kde získáváte informace o příspěvcích týkajících se rodiny? (N=472)

Graf 8: Získávání informací o příspěvcích týkajících se rodiny (zdroj: vlastní výzkum)

Z grafu č.8 jasně vyplývá, že nadpoloviční většina dotazovaných a to 283 (60%) získává informace o příspěvcích, které se týkají rodiny na internetu. Od svých známých tyto informace získává 60 (13%) dotazovaných. Na úřad práce si pro informace o příspěvcích týkajících se rodiny chodí 42 (9%) respondentů a 87 (18%) dotazovaných se o tyto příspěvky nezajímá.

Otázka č.9: Víte, kam se obrátit v případě žádosti o příspěvek týkající se rodiny? (N=472)

Graf 9: Informovanost respondentů o podávání žádosti o příspěvky týkající se rodiny (zdroj: vlastní výzkum)

Graf č. 9 prezentuje odpovědi na otázku č.9: Víte, kam se obrátit v případě žádosti o příspěvek týkající se rodiny? Z celkového počtu 472 dotazovaných 368 (78%) ví, kam se v tomto případě obrátit s žádostí, jen 26 (5%) respondentů neví, kam by s takovou žádostí měli jít a 78 (17%) dotazovaných si není jisto.

Otázka č.10: Dokážete si sami vypočítat, zda máte nárok na příspěvky týkající se rodiny? (N=472)

Graf 10: Výpočet nároku na příspěvky týkající se rodiny (zdroj: vlastní výzkum)

Graf č. 10 znázorňuje, zda si respondenti umí sami vypočítat, zda mají nárok na příspěvky týkající se rodiny. Více jak polovina dotazovaných rodičů si nárok na příspěvky umí vypočítat. Podstatně méně rodičů a to 116 (24%) si neumí vypočítat, zda mají či nemají nárok na příspěvky týkající se rodiny a 102 (22%) si tím nejsou jisti.

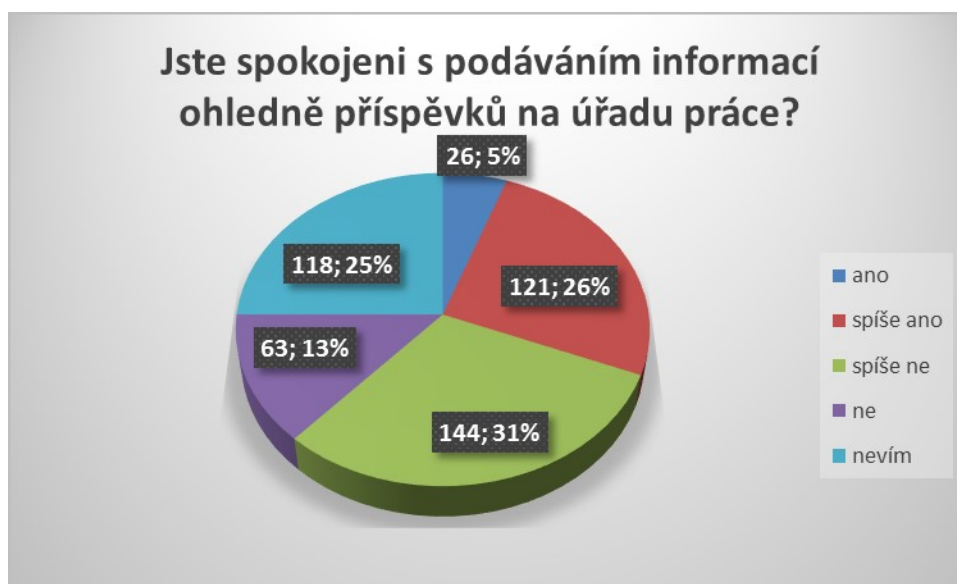
Otázka č.11: Víte, kolik činí životní minimum v roce 2018? (N=472)

Graf 11: Životní minimum v roce 2018 (zdroj: vlastní výzkum)

Grafem č. 11 zjišťujeme, zda respondenti ví, kolik činí životní minimum v roce 2018. Nadpoloviční většina dotazovaných, tedy 277 (59%) ví, kolik činí životní minimum oproti tomu 195 (41%) dotazovaných to neví.

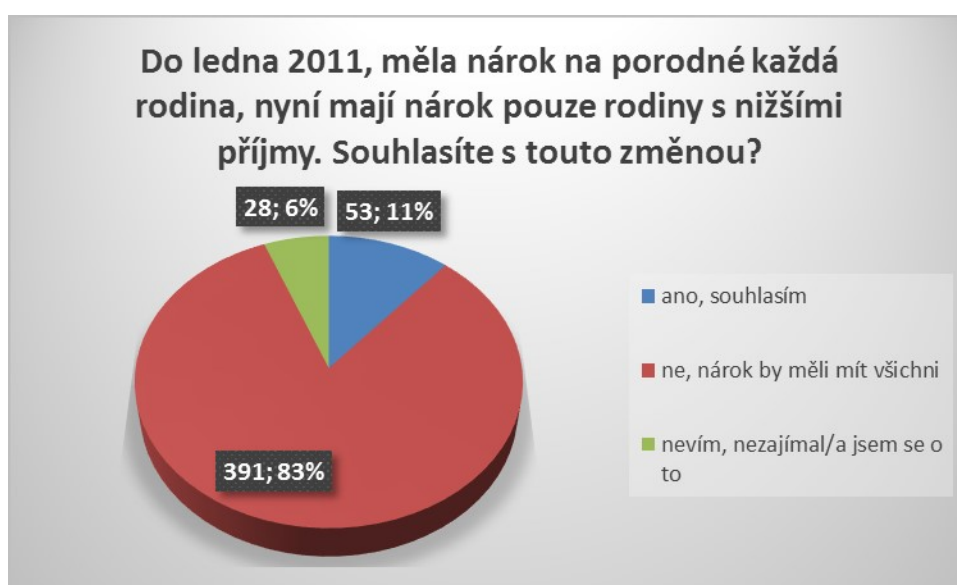
Otázka č.12: Jste spokojeni s podáváním informací ohledně příspěvků na úřadu práce? (N=472)

Graf 12: Spokojenost s podáváním informací o příspěvcích (zdroj: vlastní výzkum)

Graf č. 12 nám ukazuje, že 121 (26%) rodičů jsou spíše spokojeni s podáváním informací, které se týkají příspěvků ohledně rodiny, pouze 26 (5%) dotazovaných jsou jednoznačně spokojeni s tím, jak úředníci podávají informace. Odpověď „spíše ne“ zvolilo 144 (31%) respondentů, nespokojených je 63 (13%) rodičů a 118 (25%) dotazovaných nedokázalo na danou otázku odpovědět, proto zvolili odpověď „nevím“.

Otázka č.13: Do ledna 2011 měla nárok na porodné každá rodina, nyní mají nárok pouze rodiny s nižšími příjmy. Souhlasíte s touto změnou? (N=472)

Graf 13: Změna nároku na porodné (zdroj: vlastní výzkum)

Z grafu č. 13 jednoznačně vyplývá, že 391 (83%) dotazovaných nesouhlasí se změnou, že nárok na porodné mají mít pouze rodiny s nižšími příjmy, tito dotazovaní si myslí, že nárok by měli mít všichni. Jen 53 (11%) respondentů s touto změnou souhlasí a 26 (6%) dotazovaných se o tohle téma nikdy nezajímalo.

Otázka č.14: Máte nárok na porodné? (N=472)

Graf 14: Nárok na porodné (zdroj: vlastní výzkum)

Graf č. 14 nám znázorňuje, zda mají dotazovaní rodiče nárok na porodné. Většina respondentů, tedy 406 (86%) nárok na porodné nemá, pouze 45 (10%) nárok má a 21 (4%) dotazovaných neví, zda nárok na porodné mají či nikoliv.

Otázka č.15: Jakou dobu čerpání rodičovského příspěvku jste si zvolili? (N=472)

Graf 15: Doba čerpání rodičovského příspěvku (zdroj: vlastní výzkum)

Grafem č. 15 zjišťujeme, jakou dobu čerpání rodičovského příspěvku si respondenti zvolili. Nadpoloviční většina dotazovaných 300 (64%) si zvolila dobu čerpání rodičovského příspěvku na 3 roky, druhá nejpočetnější skupina respondentů si zvolila rodičovskou dovolenou na 2 roky, 4 roky zůstane s dětmi doma 38 (8%) respondentů a stejný počet, tedy 38 (8%) nemělo možnost volby.

Otázka č.16: Jste spokojeni s dobou čerpání rodičovského příspěvku? (N=472)

Graf 16: Spokojenost s dobou čerpání rodičovského příspěvku (zdroj: vlastní výzkum)

Cílem této otázky, což nám znázorňuje graf č. 16 bylo zjistit spokojenost respondentů s dobou čerpání rodičovského příspěvku. 71%, tedy 239 dotazovaných je spokojeno s dobou čerpání. Spíše spokojeno je 15 (4%) a spíše nespokojeno je se zvolenou dobou rodičovského příspěvku 47 (14%) respondentů. Jednoznačně nespokojených s dobou čerpání je 29 (9%) dotazovaných a 7 (2%) neví, zda jsou nebo nejsou spokojeni s dobou čerpání rodičovského příspěvku.

Otázka č.17: Jste spokojeni s výší rodičovského příspěvku? (N=472)

Graf 17: Spokojenost s výší rodičovského příspěvku (zdroj: vlastní výzkum)

Graf č. 17 nám odpovídá na otázku, zda jsou respondenti spokojeni s výší rodičovského příspěvku. S celkovou částkou rodičovského příspěvku je spokojeno 56 (12%) dotazovaných, spíše spokojeno je 90 (19%) respondentů. Možnost „spíše ne“, tedy spíše nespokojeno s výší rodičovského příspěvku je 157 (33%) dotazovaných, jednoznačně nespokojeno je 162 (34%) respondentů a 7 (2%) neví, zda jsou s touto částkou spokojeni.

Otázka č.18: Měníte si výší rodičovského příspěvku podle potřeby? (N=472)

Graf 18: Změna výše rodičovského příspěvku dle potřeby (zdroj: vlastní výzkum)

Graf č. 18 nám ukazuje, zda si respondenti mění výši rodičovského příspěvku dle potřeby. Výši rodičovského příspěvku podle toho, jak potřebují, si mění 179 (38%) respondentů. Respondentů, kteří mají pevně danou částku a nemění si ji je 281 (59%) a o možnosti, že se dá výše rodičovského příspěvku měnit neví 12 (3%) dotazovaných.

Otázka č.19: Víte, za jakých podmínek máte nárok na přídavek na dítě? (N=472)

Graf 19: Znalost podmínek nároku na přídavek na dítě (zdroj: vlastní výzkum)

Graf č. 19 znázorňuje, že 309 (65%) respondentů ví, za jakých podmínek mají nárok na přídavek na dítě a 163 (35%) neví, kdy mají dotazovaní nárok.

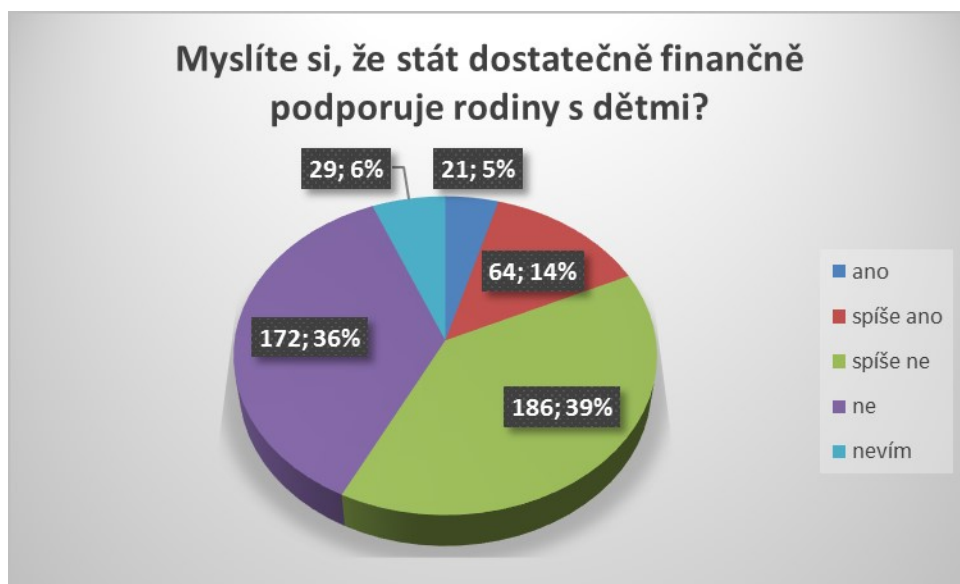
Otázka č.20: Pobíráte přídavek na dítě? (N=472)

Graf 20: Nárok na přídavek na dítě (zdroj: vlastní výzkum)

Z grafu č. 20 jasně vyplývá, že většina dotazovaných nemá nárok na přídavek na dítě, jen 34 (7%) respondentů pobírá tento přídavek.

Otázka č.21: Myslíte si, že stát dostatečně finančně podporuje rodiny s dětmi? (N=472)

Graf 21: Finanční podpora rodin s dětmi státem (zdroj: vlastní výzkum)

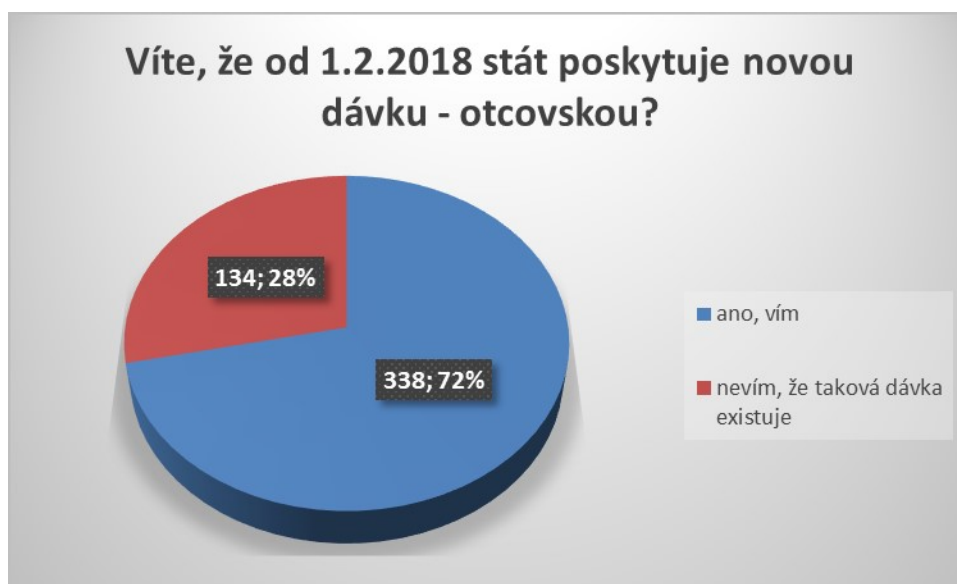
Otázka č.22: Víte, za jakých podmínek máte nárok na peněžitou pomoc v mateřství (mateřská)? (N=472)

Graf 22: Znalost podmínek nároku na PPM (zdroj: vlastní výzkum)

Graf č. 22 nám jednoznačně ukazuje, že 423 (90%) respondentů ví, za jakých podmínek mají nárok na peněžitou pomoc v mateřství, jen 49 (10%) dotazovaných neví, kdy mají nárok na peněžitou pomoc v mateřství.

Otázka č.23: Víte, že od 1.2.2018 stát poskytuje novou dávku – otcovskou? (N=472)

Graf 23: Otcovská (zdroj: vlastní výzkum)

Zda respondenti znají novou dávku, tedy otcovskou, nám znázorňuje graf č. 23. Z grafu nám jasně vyplývá, že 338 (72%) dotazovaných rodičů o nové dávce (otcovské) ví a 134 (28%) neví, že taková dávka existuje.

Otázka č.24: Upravil/a byste některé příspěvky týkající se rodiny? Pokud ano, jaké? (N=169)

Graf 24: Úprava příspěvků týkajících se rodiny (zdroj: vlastní výzkum)

Grafem č. 24 zjišťujeme, zda by respondenti upravili nějaké příspěvky, které se týkají rodiny. Na otázku odpovědělo celkem 169 respondentů, ostatní dotazovaní na otázku neodpověděli. Porodné by rádo upravilo 55 (33%) dotazovaných, všechny příspěvky by chtělo upravit 46 (27%) respondentů, 36 (21%) jsou nespokojeni s rodičovským příspěvkem, 21 (12%) dotazovaných by chtěli upravit přídavek na dítě a pouze 11 (7%) respondentům vyhovuje současný stav, tedy by neměnili žádné příspěvky.

5.3 Statistické zpracování hypotéz

V následující podkapitole budeme ověřovat platnost jednotlivých hypotéz, které jsou uvedeny v úvodu praktické části. Pro verifikaci hypotéz byl použit Test nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku, u něhož je nutné stanovit si nulovou a alternativní hypotézu. Pro naše výzkumné šetření byla stanovena 5% hladina významnosti.

Hypotéza č. 1: Rodiny, které ví, kam se obrátit v případě žádosti o příspěvky, si častěji dokáží výši příspěvku vypočítat, než rodiny, které neví, kam se obrátit v případě žádosti o příspěvky

Hypotézu ověřujeme pomocí dotazníkových otázek č. 9 a č. 10.

Otázka č. 9: Víte, kam se obrátit v případě žádosti o příspěvek týkající se rodiny?

Otázka č. 10: Dokážete si sami vypočítat, zda máte nárok na příspěvky týkající se rodiny?

Na základě logické analýzy dat byly pro ověření platnosti hypotézy použity pouze 2 položky u každé z položených otázek, protože zbývající odpovědi nekorelovaly s tím, co stanovená hypotéza ověřovala. U otázky č. 9 a č. 10 jsme vyřadili odpověď „nejsem si jist/a“.

H_0 : Mezi rodinami, které ví, kam se obrátit v případě žádosti o příspěvky, si častěji dokáží výši příspěvku vypočítat než mezi rodinami, které neví, kam se obrátit, neexistuje statisticky významný rozdíl.

H_A : Mezi rodinami, které ví, kam se obrátit v případě žádosti o příspěvky, si častěji dokáží výši příspěvku vypočítat než mezi rodinami, které neví, kam se obrátit, existuje statisticky významný rozdíl.

	Rodiny, které si umí vypočítat výši příspěvku	Rodiny, které si neumí vypočítat výši příspěvku	Σ
Rodiny, které ví, kam se obrátit s žádostí o příspěvek	234	66	300
Rodiny, které neví, kam se obrátit s žádostí o příspěvek	6	14	20
Σ	240	80	320

Tabulka 1: Čtyřpolní tabulka pozorovaných četností pro hypotézu č. 1

	Rodiny, které si umí vypočítat výši příspěvku	Rodiny, které si neumí vypočítat výši příspěvku	Σ
Rodiny, které ví, kam se obrátit s žádostí o příspěvek	225	75	300
Rodiny, které neví, kam se obrátit s žádostí o příspěvek	15	5	20
Σ	240	80	320

Tabulka 2: Čtyřpolní tabulka očekávaných četností pro hypotézu č. 1

Stupeň volnosti: $f = 1$

Zvolená hladina významnosti: **0,05**

Kritická hodnota testového kritéria: $\chi^2_{0,05}(1) = \mathbf{3,841}$

$$\chi^2 = 0,36 + 5,4 + 1,08 + 16,2$$

$$\chi^2 = \mathbf{23,04}$$

$$\chi^2_{0,05}(1) = 3,841 < \chi^2 = 23,04$$

Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 23,04$ je větší než kritická hodnota testového kritéria $\chi^2_{0,05} (1) = 3,841$. Zamítáme tedy nulovou hypotézu (H_0) a přijímáme alternativní hypotézu (H_A) jako pravdivou. ***Mezi rodinami, které ví, kam se obrátit v případě žádosti o příspěvky, si častěji dokáží vyšší příspěvku vypočítat než mezi rodinami, které neví, kam se obrátit, existuje statisticky významný rozdíl.***

Hypotéza č. 2: Rodiny, které nemají nárok na porodné od roku 2011, nesouhlasí se změnou nároku na příspěvek častěji, než rodiny, které na něj nárok mají.

Hypotézu ověřujeme pomocí dotazníkových otázek č. 13 a č. 14.

Otázka č. 13: Do ledna 2011 měla nárok na porodné každá rodina, nyní mají nárok pouze rodiny s nižšími příjmy. Souhlasíte s touto změnou?

Otázka č. 14: Máte nárok na porodné?

Na základě logické analýzy dat byly pro ověření platnosti hypotézy použity také pouze 2 odpovědi u otázky č. 13 a č. 14, jelikož zbylé dvě nekorelovaly s tím, co stanovená hypotéza ověřovala. U otázky č. 13 se jednalo o odpověď „nevím, nezajímá/a jsem se o to“ a u otázky č. 14 odpověď „nevím“.

H₀: Mezi rodinami, které nemají nárok na porodné a nesouhlasí se změnou a mezi rodinami, které nárok na porodné mají, neexistuje statisticky významný rozdíl.

H_A: Mezi rodinami, které nemají nárok na porodné a nesouhlasí se změnou a mezi rodinami, které nárok na porodné mají, existuje statisticky významný rozdíl.

	Rodiny, které souhlasí se změnou	Rodiny, které ne-souhlasí se změnou	Σ
Rodiny, které mají nárok na porodné	8	33	41
Rodiny, které nemají nárok na porodné	40	346	386
Σ	48	379	427

Tabulka 3: Čtyřpolní tabulka pozorovaných četností pro hypotézu č. 2

	Rodiny, které souhlasí se změnou	Rodiny, které ne-souhlasí se změnou	Σ
Rodiny, které mají nárok na porodné	4,60	36,39	41
Rodiny, které nemají nárok na porodné	43,39	342,60	386
Σ	48	379	427

Tabulka 4: Čtyřpolní tabulka očekávaných četností pro hypotézu č. 2

Stupeň volnosti: $f = 1$

Zvolená hladina významnosti: **0,05**

Kritická hodnota testového kritéria: $\chi^2_{0,05}(1) = \mathbf{3,841}$

$$\chi^2 = 2,51 + 0,26 + 0,31 + 0,03$$

$$\chi^2 = \mathbf{3,11}$$

$$\chi^2_{0,05}(1) = 3,841 > \chi^2 = 3,11$$

Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 3,11$ je menší než kritická hodnota testového kritéria $\chi^2_{0,05} (1) = 3,841$. Zamítáme tedy alternativní hypotézu (H_A) a přijímáme nulovou hypotézu (H_0) jako pravdivou. ***Mezi rodinami, které nemají nárok na porodné a nesouhlasí se změnou a mezi rodinami, které nárok na porodné mají, neexistuje statisticky významný rozdíl.***

Hypotéza č.3: Rodiny, které si zvolily dobu čerpání rodičovského příspěvku na méně než 4 roky jsou s dobou čerpání rodičovského příspěvku spokojenější než ty, které si jej zvolily na 4 roky.

Hypotézu ověříme pomocí dotazníkových otázek č. 15 a č. 16.

Otázka č. 15: Jakou dobu čerpání rodičovského příspěvku jste si zvolili?

Otázka č. 16: Jste spokojeni s dobou čerpání rodičovského příspěvku?

Na základě logické analýzy dat byly pro ověření platnosti hypotézy použity pouze 2 odpovědi u otázky č. 16, protože zbylá odpověď nekorelovala s tím, co stanovená hypotéza ověřovala. Jednalo se o odpověď „nevím“.

H₀: Rodiny, které si zvolily dobu čerpání rodičovského příspěvku na méně než 4 roky jsou s dobou čerpání rodičovského příspěvku spokojenější než ty, které si jej zvolily na 4 roky. Mezi těmito rodinami neexistuje statisticky významný rozdíl.

H_A: Rodiny, které si zvolily dobu čerpání rodičovského příspěvku na méně než 4 roky jsou s dobou čerpání rodičovského příspěvku spokojenější než ty, které si jej zvolily na 4 roky. Mezi těmito rodinami existuje statisticky významný rozdíl.

	Spokojenost	Nespokojenost	Σ
Doba čerpání rodičovského příspěvku pod 4 roky	339	53	392
Doba čerpání rodičovského příspěvku na 4 roky	49	23	72
Σ	388	76	464

Tabulka 5: Čtyřpolní tabulka pozorovaných četností pro hypotézu č. 3

	Spokojenost	Nespokojenost	Σ
Doba čerpání rodičovského příspěvku pod 4 roky	327,79	64,20	392
Doba čerpání rodičovského příspěvku na 4 roky	60,20	11,79	72
Σ	388	76	464

Tabulka 6: Čtyřpolní tabulka očekávaných četností pro hypotézu č. 3

Stupeň volnosti: $f = 1$

Zvolená hladina významnosti: **0,05**

Kritická hodnota testového kritéria: $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$

$$\chi^2 = 0,38 + 2,08 + 1,95 + 10,65$$

$$\chi^2 = \mathbf{15,06}$$

$$\chi^2_{0,05}(1) = 3,841 < \chi^2 = 15,06$$

Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 15,06$ je větší než kritická hodnota testového kritéria $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$. Zamítáme tedy nulovou hypotézu (H_0) a přijímáme alternativní hypotézu (H_A) jako pravdivou. **Rodiny, které si zvolily dobu čerpání rodičovského pří-**

spěvku na méně než 4 roky jsou s dobou čerpání rodičovského příspěvku spokojenější než ty, které si jej zvolily na 4 roky. Mezi těmito rodinami existuje statisticky významný rozdíl.

6 SHRUTÍ VÝZKUMU

V následující kapitole prezentujeme výsledky kvantitativního výzkumu realizovaného prostřednictvím dotazníku. Po ukončení výzkumu jsme získaná data přenesli do programu MS Excel, jež je součástí kancelářského balíčku MS Office. Zde jsme získané údaje převedli do grafické podoby a odpovědi jsme znázornili procentuálně. Tato kapitola nám poskytuje redukovanou interpretaci výsledků dotazníkového šetření, které bylo rozděleno do tří částí: Základní sociodemografické údaje, vyhodnocení dotazníkového šetření a statistické zpracování hypotéz.

Základní sociodemografické údaje nám zjišťovaly pohlaví, věk, nejvyšší dosažené vzdělání, počet dětí a s kým respondenti žijí ve společné domácnosti. Zjistili jsme, že se výzkumu zúčastnilo 70% respondentů ve věku 26-35 let. Dále nám z výzkumu vyplynulo, že jedno dítě má 50% dotazovaných respondentů, ale jen 1% má více jak 4 děti. Většina dotazovaných rodičů (91%) žije ve společné domácnosti se svým partnerem.

Ve druhé části dotazníkového šetření jsme zjistili, že finanční situace u 62% (293) respondentů má vliv na to, kolik budou mít dětí. Více jak polovina dotazovaných, tedy 60% hledá informace o příspěvcích týkajících se rodiny na internetu a 78% respondentů ví, kam se obrátit, jestliže si chtějí o takový příspěvek zažádat. Většina, tedy 83% dotazovaných rodičů nesouhlasí s tím, že nárok na porodné mají pouze rodiny s nižšími příjmy, tuto dávku pobírá jen 10% dotazovaných. Většina dotazovaných rodičů, tedy 75% si myslí, že stát dostatečně finančně nepodporuje rodiny s dětmi.

V poslední části naší praktické části jsme ověřovali stanovené hypotézy. Ověřováním hypotézy č. 1 jsme zjišťovali, zda rodiny, které ví, kam se obrátit s žádostí o příspěvek si dokáží vyšší příspěvku vypočítat než ty rodiny, které neví kam se s takovou žádostí obrátit. Na základě našeho výzkumu se hypotéza č. 1 potvrdila a ukázala, že mezi rodinami, které ví, kam se obrátit v případě žádosti o příspěvky, si častěji dokáží vyšší příspěvku vypočítat než mezi rodinami, které neví, kam se obrátit, existuje statisticky významný rozdíl. Hypotéza č. 2 předpokládala, že rodiny, které nemají nárok na porodné od roku 2011, nesouhlasí se změnou nároku na tento příspěvek častěji než rodiny, které na něj nárok mají. Na základě našeho výzkumu se tato hypotéza nepotvrdila. Mezi rodinami, které nemají nárok na porodné a nesouhlasí se změnou a mezi rodinami, které nárok na porodné mají, neexistuje statisticky významný rozdíl. Poslední hypotéza v našem výzkumu nám zjišťova-

la, zda rodiny, které si zvolily dobu čerpání rodičovského příspěvku na méně než 4 roky jsou s dobou čerpání tohoto příspěvku spokojenější, než ty, které si jej zvolily na 4 roky. Na základě našeho výzkumu se tato hypotéza potvrdila. Rodiny, které si zvolily dobu čerpání rodičovského příspěvku na méně než 4 roky jsou s dobou čerpání rodičovského příspěvku spokojenější než ty, které si jej zvolily na 4 roky. Mezi těmito rodinami existuje statisticky významný rozdíl.

Výsledky našeho výzkumu nám tedy ukazují, že se nám potvrdily dvě ze tří hypotéz.

ZÁVĚR

Diplomová práce se zabývala informovaností a spokojeností českých rodin o jejich nároku na příspěvky od státu. Teoretická část provázela stěžejními kapitolami, které se k této problematice vážou. Definovali jsme zde rodinu, funkce rodiny, postoje mladých lidí k rodičovství. Ve druhé kapitole jsme se zabývali rodinnou politikou, jejími cíli a nástroji, popsali jsme zde pracovníprávní opatření v těhotenství a mateřství. Poslední kapitola se věnovala systému sociálního zabezpečení, popsali jsme zde dávky ze systému nemocenského pojištění a dávky ze systému sociální podpory, které se týkají rodiny.

Hlavním cílem diplomové práce bylo zjistit informovanost českých rodin o jejich nároku na příspěvky od státu a jejich spokojenost s nimi. Zkoumali jsme také míru informovanosti českých rodin o nároku na příspěvky, které se týkají rodiny. A také nás zajímaly názory českých rodin na příspěvky týkající se rodiny, které poskytuje stát. K naplnění tohoto cíle směřovala teoretická, ale hlavně praktická část práce, která byla realizovaná pomocí dotazníkového šetření.

V praktické části diplomové práce jsme pomocí kvantitativně orientovaného výzkumu analyzovali jednotlivá data získaná dotazníkovým šetřením. Z výsledků empirické části poté došlo k dosažení výzkumných cílů, k zodpovězení stanovených výzkumných otázek a k ověření stanovených hypotéz.

Podpora rodin s dětmi je v současné době velmi aktuální téma, neboť v posledních letech došlo k výrazným změnám právní úpravy týkající se rodin s dětmi. Stát sice dává najevo velký zájem o rodinnou politiku, ale ve skutečnosti jsou všechny změny dávek spíše nekoncepční, krátkodobé a systém podpory rodin s dětmi se nijak zvlášť nerozvíjí. Porodnost se v našem státě snižuje, a proto v rámci zvýšení porodnosti by bylo potřeba, aby stát výrazně zvýhodnil rodiny s dětmi.

Systém sociálního zabezpečení reaguje v souvislosti s podporou rodin s dětmi především na sociální události, které se pojí s obdobím kolem porodu dítěte. Kolem porodu či v několika málo letech následujících je poskytována peněžité pomoc v mateřství, porodné a rodičovský příspěvek. Hlavně tyto dávky pomáhají rodičům v prvních měsících po narození dítěte, neboť je zcela zřejmé, že právě v tomto období dochází ke skokovým nárůstům ve výdajích rodiny. Rodina zpravidla přichází o jeden pravidelný příjem, protože jeden z rodičů nastupuje na rodičovskou dovolenou a je tedy odkázán na dávky poskytova-

né státem a příjem druhého z partnerů, právě tehdy je podpora ze strany státu velmi důležitá.

Touto prací bychom chtěli poukázat na to, že je velmi důležité, aby se stát více zajímal o rodiny s dětmi a podporoval je, protože jak jsme zjistili v našem výzkumu, tak u více jak poloviny dotazovaných se počet jejich dětí odvíjí od finanční situace. Také bychom doporučovali zlepšit podávání informací na úradech ohledně příspěvků týkajících se rodiny. Z výzkumu nám také vyplynulo, že dotazovaní rodiče nejsou spokojeni s některými dávkami týkajících se rodiny. Jednalo se hlavně o jednorázový příspěvek porodné, dotazovaní nesouhlasili s tím, že nárok na tento příspěvek mají pouze rodiny s nižšími příjmy, proto by bylo žádoucí zamyslet se nad tím, aby měli na tento příspěvek nárok všechny rodiny bez ohledu na to, jaký mají příjem.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Literatura

- [1] BĚLINA, Miroslav. *Zákoník práce: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, ISBN 978-80-7179-251-2.
- [2] BĚLINA, Miroslav aj. *Pracovní právo.5.*, dopl. a přepracované. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-405-6
- [3] DUNOVSKÝ, Jiří a kol. *Sociální pediatrie*. Praha: Grada, 1999. ISBN 80-7169-254-9
- [4] BŘESKÁ, Naděžda, BURDOVÁ Eva, VRÁNOVÁ, Lucie. *Státní sociální podpora s komentářem a příklady*. Olomouc: ANAG, 2005. ISBN 978-80-7263-609-9.
- [5] GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-859-3179-6.
- [6] GREGOROVÁ, Zdenka, GALVAS, Milan. *Sociální zabezpečení*. 2. vyd. Brno: Doplněk, 2005. ISBN 80-7239-176-3.
- [7] HÖHNE, Sylva. *Podpora rodin s dětmi a vliv peněžních transferů na formu rodinného soužití.*. Praha: VÚSPV, 2008. ISBN 978-80-87007-93-8.
- [8] JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-269-0.
- [9] KEPKOVÁ, Michaela. *Státní sociální podpora*. 1. vyd. Praha: SOCIOKLUB, 1997. ISBN 80-902260-5-1.
- [10] KNAUSOVÁ, Ivana. *Vybrané kapitoly ze sociální politiky*. Olomouc: UP, 2007. ISBN 80-244-1021-4.
- [11] KOUCKÁ, Pavla. *Uvolněné rodičovství*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1275-1.
- [12] KRAUS, Blahoslav. *Člověk – prostředí - výchova*. Brno: Paido 2001. ISBN 80-731-5004-2.
- [13] KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3

- [14] KREBS, Vojtěch a kol. *Sociální politika*. 4. vyd. Praha: ASPI, 2007. ISBN 978-80-7357-276-1.
- [15] KREBS, Vojtěch a kol. *Sociální politika*. 6. přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2015. ISBN 978-80-7478-921-2.
- [16] MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-85282-83-6
- [17] MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. ISBN 80-858550-24-9.
- [18] MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003b. ISBN 80-7178-549-0
- [19] MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. ISBN 80-85850-75-3
- [20] MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. ISBN 80-86429-58-X
- [21] PALONCYOVÁ, Jana. *Rodinné chování mladé generace*. Závěrečná zpráva z „Biografického výzkumu mladé generace 2002“. VÚPSV
- [22] POTŮČEK, Martin. *Křižovatky české sociální reformy*. Praha: SLON, 1999. ISBN 80-85850-70-2.
- [23] ŠULOVÁ, Lenka. *Současná česká rodina*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-2798-1.
- [24] TRÖSTER, Petr a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-322-6.
- [25] VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 978-8024-621-531.

Časopisecké zdroje

- [26] KOCOURKOVÁ, J.: *Současný „baby-boom“ v České republice a rodinná politika*, *Demografie*, 2008, roč. 50, č. 4

- [27] KUCHAROVÁ, V.: *Rodinná politika v ČR – proč a o čem?*, *Demografie*, 2006, roč. 48, č. 4
- [28] LACINOVÁ, L. & RAJMIC, P. *Od partnerství k rodičovství. Psychologie dnes: časopis pro moderní psychologii*, 2002, č. 8

Právní předpisy:

- [29] Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.
- [30] Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů.
- [31] Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

Internetové zdroje

- [32] REDAKCE BABYWEBU. *Rodičovská 2018: Všechny změny jasně a přehledně*. 2018. [online]. [cit. 2018-02-22]. Dostupné z: <https://www.babyweb.cz/rodicovska-2018-vsechny-zmeny-jasne-prehledne> (citováno 22.2.2018)
- [33] LABUSOVÁ, Eva. *Rodičovství psychologie zdraví*. 2008. [online]. [cit. 2018-02-15]. Dostupné z: <http://www.evalabusova.cz/clanky/rodicovstvi.php>
- [34] Národní koncepce podpory rodin s dětmi. [online]. [cit. 2018-01-16]. Dostupná z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7958/Narodni_koncepce_podpory_rodin_s_detmi.pdf
- [35] METODICKÉ „DOPORUČENÍ“ MPSV. *Rodinná politika na úrovni krajů a obcí*. 2008. ISBN 978-80-86878-82-9. [online]. [cit. 2018-02-24]. Dostupná z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/6778/Rodinna_politika.pdf
- [36] MPSV. *Národní zpráva o rodině*. 2004. [online]. [cit. 2018-02-06]. Dostupná z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

apod. a podobně

cit. citováno

č. číslo

MŠMT Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

např. ...například

odst. odstavec

OSVČ osoba samostatně výdělečně činná

PPM peněžitá pomoc v mateřství

s. strana

tj. to je

tzv. takzvaný

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 Pohlaví.....	36
Graf 2 Věk respondentů.....	37
Graf 3 Dosažené vzdělání respondentů.....	38
Graf 4 Počet dětí respondentů.....	39
Graf 5 Sdílení společné domácnosti.....	39
Graf 6 Vliv finanční situace na počet dětí.....	40
Graf 7 Čistý měsíční příjem domácnosti.....	41
Graf 8 Získávání informací o příspěvcích týkajících se rodiny.....	42
Graf 9 Informovanost respondentů o podávání žádosti o příspěvky týkající se rodiny.....	42
Graf 10 Výpočet nároku na příspěvky týkající se rodiny.....	43
Graf 11 Životní minimum v roce 2018.....	44
Graf 12 Spokojenost s podáváním informací o příspěvcích.....	44
Graf 13 Změna nároku na porodné.....	45
Graf 14 Nárok na porodné.....	46
Graf 15 Doba čerpání rodičovského příspěvku.....	46
Graf 16 Spokojenost s dobou čerpání rodičovského příspěvku.....	47
Graf 17 Spokojenost s výší rodičovského příspěvku.....	48
Graf 18 Změna výše rodičovského příspěvku dle potřeby.....	48
Graf 19 Znalost podmínek nároku na přídavek na dítě.....	49
Graf 20 Nárok na přídavek na dítě.....	50
Graf 21 Finanční podpora rodin s dětmi státem.....	50
Graf 22 Znalost podmínek nároku na PPM.....	51
Graf 23 Otcovská.....	51
Graf 24 Úprava příspěvků týkajících se rodiny.....	52

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Čtyřpolní tabulka pozorovaných četností pro hypotézu č. 1.....	54
Tabulka 2 Čtyřpolní tabulka očekávaných četností pro hypotézu č. 1.....	54
Tabulka 3 Čtyřpolní tabulka pozorovaných četností pro hypotézu č. 2.....	56
Tabulka 4 Čtyřpolní tabulka očekávaných četností pro hypotézu č. 2.....	56
Tabulka 5 Čtyřpolní tabulka pozorovaných četností pro hypotézu č. 3.....	58
Tabulka 6 Čtyřpolní tabulka očekávaných četností pro hypotézu č. 3.....	58

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

DOTAZNÍK

Spokojenost českých rodin s finanční podporou poskytovanou státem

Vážení rodiče,

obracím se na Vás s žádostí o vyplnění dotazníku, který poslouží jako podklad pro vypracování mé diplomové práce na téma: Spokojenost českých rodin s finanční podporou poskytovanou státem.

Dotazník je zcela anonymní a bude použit výhradně pro účely této práce. Vždy označte pouze jednu odpověď, popřípadě doplňte.

Děkuji za Vaši pomoc a čas strávený při vyplňování.

Studentka Sociální pedagogiky UTB ve Zlíně

1. Pohlaví

- a) muž
- b) žena

2. Váš věk

- a) 18-25
- b) 26-35
- c) 36-45
- d) 46 a více

3. Jaké je Vaše dosažené vzdělání?

- a) ukončeno základní vzdělání
- b) vyučení bez maturity
- c) středoškolské vzdělání s maturitou
- d) vyšší odborné vzdělání
- e) vysokoškolské vzdělání

4. Kolik máte dětí?

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- d) 4
- e) více

5. Kromě dětí žijete ve společné domácnosti s...

- a) partnerem/ partnerkou
- b) sám/ sama
- c) širší rodinou
- d) jiné

6. Má vliv Vaše finanční situace na to, kolik budete mít/ máte dětí?

- a) Ano, má vliv
- b) Ne, peníze nerozhodují
- c) Nevím, nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a

7. V jakém rozmezí se pohybuje čistý měsíční příjem Vaší domácnosti?

- a) 10 000 – 20 000
- b) 21 000 – 30 000
- c) 31 000 – 40 000
- d) 41 000 - 50 000
- e) více

8. Kde získáváte informace o příspěvcích týkajících se rodiny?

- a) na internetu
- b) od známých
- c) na úřadu práce
- d) nikde, nezajímám se o ně

9. Víte, kam se obrátit v případě žádosti o příspěvek týkající se rodiny?

- a) ano
- b) ne
- c) nejsem si jist/a

10. Dokážete si sami vypočítat, zda máte nárok na příspěvky týkající se rodiny?

- a) ano
- b) ne
- c) nejsem si jist/a

11. Víte, kolik činí životní minimum v roce 2018?

- a) ano
- b) ne

12. Jste spokojeni s podáváním informací ohledně příspěvků na úřadu práce?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne
- e) nevím

13. Do ledna 2011, měla nárok na porodné každá rodina, nyní mají nárok pouze rodiny s nižšími příjmy. Souhlasíte s touto změnou?

- a) ano, souhlasím
- b) ne, nárok by měli mít všichni
- c) nevím, nezajímá/a jsem se o to

14. Máte nárok na porodné?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

15. Jakou dobu čerpání rodičovského příspěvku jste si zvolili?

- a) 2 roky
- b) 3 roky
- c) 4 roky
- d) neměla jsem možnost volby

16. Jste spokojeni s dobou čerpání rodičovského příspěvku?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne
- e) nevím

17. Jste spokojeni s výší rodičovského příspěvku?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne
- e) nevím

18. Měníte si výší rodičovského příspěvku podle potřeby?

- a) ano
- b) ne
- c) o této možnosti nevím

19. Víte, za jakých podmínek máte nárok na přídavek na dítě?

- a) ano
- b) ne

20. Pobíráte přídavek na dítě?

- a) ano
- b) ne

21. Myslíte si, že stát dostatečně finančně podporuje rodiny s dětmi?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne
- e) nevím

22. Víte, za jakých podmínek máte nárok na peněžitou pomoc v mateřství (mateřská)?

- a) ano
- b) ne

23. Víte, že od 1.2.2018 stát poskytuje novou dávku – otcovskou?

- a) ano, vím
- d) nevím, že taková dávka existuje

24. Upravil/a byste některé příspěvky týkající se rodiny? Pokud ano, jaké?

- a) ano,

.....
.....
.....

- b) ne, současný stav mi vyhovuje